

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

„ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК“ излази једанпут, а према потреби и више пута недељно. Претплата се полаже у напред, и то најмање за пола године, код свију полицијских власти, и износи: 20 динара на годину за државна и општинска надлештва, а за све друге претплатнике у опште 12 динара годишње за иностранство: годишње 24, полугодишње 12 динара у злату. Поједини бројеви „Полицијског Гласника“ не продају се. Рукописи се не враћају

СЛУЖБЕНИ ДЕО

Указом Његовога Величанства Краља Петра I., на предлог Председника Министарског Савета, Министра унутрашњих дела, а на основу става трећег члана 4. закона о административној подели Краљевине Србије, решено је:

да се општина големо-селска, коју сачињавају села: Големо Село, Лалинци, Студена, Мијаковац и Тумба, по изјављеној жељи својих становника, премести из среза пољаничког у срез пчињски.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 18. маја 1905. г. у Београду.

Указом Његовога Величанства Краља Петра I., на предлог Председника Министарског Савета, Министра унутрашњих дела, решено је:

да се Д-р Кости Константиновићу, лекару среза масуричког, окр. врањског, уважи оставка, коју је поднео на државну службу.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 25. маја 1905. г. у Београду.

Указом Његовога Величанства Краља Петра I., на предлог Председника Министарског Савета, Министра унутрашњих дела, на основу §-а 36-ог закона о чиновницима грађанског реда, постављен је:

Д-р Војислав Ж. Ђорђевић, ванредни професор Велике Школе на расположењу, за секундарног лекара опште државне болнице, са платом од 3000 динара годишње, коју је имао као ванредни професор Велике Школе.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 26. маја 1905. г. у Београду.

Указом Његовога Величанства Краља Петра I., на предлог Председника Министарског Савета, Министра унутрашњих дела, одобрено је решење Државног Савета од 20. маја 1905. године. Бр. 3487. које гласи:

„Одобрава се Министру унутрашњих дела, да на оправке павиљона и осталих зграда пожаревачке окружне болнице, по ревидисаном и надлежно одобреном предрачуна Начелства под Г'Бр. 44|905, може утрошити 4431.67 дин. и овај издатак ставити на терет партије Бр. 168|1 буџета санитетског ове 1905-те год., предвиђене на оправке и доправке болничких зграда“.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 26. маја 1905. г. у Београду.

Његово Величанство Краљ Петар I. благоволео је, на предлог Председника Министарског Савета, Министра унутрашњих дела, поставити:

за писара друге класе среза косаничког Милана Мишића, бившег полицијског писара исте класе;

за вршиоца дужности писара среза златиборског, у рангу писара начелства прве класе, Петра Миливојевића, бившег цариника;

за вршиоца дужности писара среза посаво-тамнавског, у рангу писара начелства прве класе. Милана Ј. Спасића, писара четврте класе поштанско-телеграфске станице у Лесковцу, — по молби;

за вршиоца дужности писара среза моравског, округа пожаревачког, у рангу писара начелства прве класе, Милана С. Кондића, бившег писара друге класе Управе града Београда;

за вршиоца дужности писара среза таковског, у рангу писара начелства друге класе, Милутина Д. Поповића, бившег писара начелства исте класе;

за вршиоца дужности писара среза беличког, у рангу писара начелства друге класе, Спиру Радивојевића, писара исте класе начелства округа нишког, по молби;

за писара друге класе начелства округа нишког, Милана П. Мариновића, вршиоца дужности писара среза беличког, у рангу писара начелства исте класе, по молби;

за писара друге класе начелства округа пожаревачког, Ђорђа Д. Павловића, бив-

шег писара начелства исте класе, сву осморицу по старом закону.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 28. маја 1905. г. у Београду.

Указом Његовога Величанства Краља Петра I., на предлог Председника Министарског Савета, Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, решено је да се:

Гаврило Милојковић, писар друге класе среза моравског, округа пожаревачког, и Милан Димитријевић, вршилац дужности писара косаничког среза у рангу писара начелства прве класе, — на основу § 76. закона о чиновницима грађанског реда, отпусте из државне службе.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 28. маја 1905. г. у Београду.

КРЕТАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА

у месецу априлу 1905. год.

Према званичним подацима полицијских власти, у току месеца априла тек. год. било је у Србији:

1. Убистава	39
2. Детоубистава	5
3. Нехотичних убистава	1
4. Покушаја убистава	29
5. Разбојништва	5
6. Злонамерних поништаја туђих ствари	15
7. Паљевина	32
8. Опасних крађа	261
9. Тешких телесних повреда	11

Од изложених дела пронађено је: убистава 34, детоубистава 5, нехотичних убистава 1, покушаја убистава 29, разбојништва 1, злонамерних поништаја туђих ствари 5, паљевина 4, опасних крађа 67, и тешких телесних повреда 11.

Није пронађено: 5 убистава, 4 разбојништва, 10 злонамерних поништаја туђих ствари, 28 паљевина и 194 опасне крађе.

Највећи број убистава извршен је помоћу ватреног оружја (25), за тим помоћу ножа, (6), тупог оруђа (5) и давленим (2)

Узроци са којих су ова убиства извршена леже: у међусобној свађи за 12 случаја, у користољубљу за 6, у освети за 6, у породичној расири за 2, у одбрани имовине за 1 и у вршењу званичне дужности за 1 случај (убијен је један војнички бегунац). За осталих 10 случајева узроци нису тачно утврђени.

Посматрана према местима на којима су извршена, изложена убиства јављају се: у срезу космајском 3, у срезу косаничком 3, у срезу јабланичком 2 (1 непронађено), у срезу млавском 2 (1 непронађено), у срезу алексиначком 2, у вароши Неготину 2, у срезу рамском 2 (непронађена), и по 1 у срезovima: посавском окр. ваљевског, тамнавском, лепеничком, кружанском, оба јасеничка, поречком, крајинском, деспотовачком, бањском, нишком, јадранском, мачванском, посаво-тамнавском, љубићском, подунавском, бољевачком (непронађено), пожешком, ужичком, рачанском, и у варошима: Ваљеву, Ђуприји и Шапцу.

Није било ни једног убиства у Београду и околним: крушевачком, пиротском и чачанском.

Детоубиства су извршена: у срезу неготинском 2, у срезу жупском 1, трстеничком 1 и у срезу таковском 1.

Нехотично убиство извршено је пушком у срезу јабланичком.

Покушаја убиства било је: у срезу тамнавском 3, у срезу космајском 2, у срезу јабланичком 2, у срезу левачком 2, у срезу љубићском 2, у срезу посавском окр. београдског 2, у срезу кружанском 2, и по 1 у срезovima: колубарском, грчанском, пчињском, брзопаланачком, крајинском, ресавском, деспотовачком, нишком, мачванском, хомољском, качерском, јасеничком окр. смедеревског, прокупачком и трнавском.

Дела ова већином су извршена у међусобној свађи (15 случајева), а сви извршиоци похватани су.

Разбојништва су извршена по 1 у срезovima: лесковачком, брзопаланачком (са убиством), расинском, трстеничком и љубићском (са убиством). Извршиоци овог последњег похватани су.

Злонамерних поништаја туђих ствари било је: у срезу расинском 5 (4 позната), у срезу трстеничком 3, у срезу трнавском 2, и по 1 у срезovima: крагујевачком, мачванском, качерском, љубићском и добричком (пронађено).

Вредност уништених ствари износи око 3000 динара.

Паљевине су извршене: у срезу бањском 5, у срезу расинском 3, у срезу бољевачком 3, у срезу жупском 2, у срезу сврљашком 2, у срезу дужничком 2 (1 пронађена), и по 1 у срезovima: космајском, тамнавском (пронађена) колубарском, лепеничком (пронађена), неготинском (пронађена), поречком, ражањском, нишавском, мачванском, рађевском, рамском, прокупачком, ариљском, златиборском и у вароши Београду.

Вредност ових паљевина износи 14.000 динара.

Опасне крађе извршене су: у срезу бољевачком 12, у срезу крајинском 9 (5 пронађених), у срезу грчанском 8

(4 пронађене), у срезу прокупачком 7, у срезу неготинском 7 (1 пронађена), у срезу расинском 7 (3 пронађене), у срезу ресавском 7 (4 пронађене), у срезу трстеничком 6 (1 пронађена), у срезу мачванском 6 (2 пронађене), у срезу млавском 6, у срезу качерском 6 (1 пронађена), у срезу орашском 6, у Београду 6, у срезу кружанском 5 (2 пронађене), у срезу брзопаланачком 5 (2 пронађене), у срезу поречком 5 (2 пронађене), у Нишу 5, у срезу голубачком 5, у срезу љубићском 5 (1 пронађена), у срезу заглавском 5, у срезу моравичком 5, у срезу колубарском 4 (1 пронађена), у срезу тамнавском 4 (3 пронађене), у срезу посавском округа ваљевског 4 (2 пронађене), у срезу лесковачком 4 (1 пронађена), у срезу пчињском 4, у срезу јасеничком округа крагујевачког 4 (1 пронађена), у срезу крагујевачком 4 (2 пронађене), у срезу кључком 4, у срезу нишком 4 (2 пронађене), у срезу јадранском 4 (2 пронађене), у срезу пожаревачком 4, у срезу хомољском 4 (1 пронађена), у срезу звишском 4, у срезу рамском 4, у срезу темнићском 3 (1 пронађена), у срезу деспотовачком 3 (све пронађене), у срезу беличком 3 (2 пронађене), у срезу рађевском 3, у Шапцу 3 (1 пронађена), у срезу подунавском 3, у срезу јасеничком округа смедеревског 3 (2 пронађене), у срезу добричком 3, у срезу рачанском 3, у срезу драгачевском 3, у срезу космајском 2 (1 пронађена), у срезу масуричком 2, у срезу лепеничком 2, у Неготину 2, у срезу копаоничком 2 (1 пронађена), у Крушевцу 2, у срезу левачком, 2 (обе пронађене), у срезу па-

рајинском 2 (1 пронађена), у срезу моравском округа нишког 2 (обе пронађене), у срезу азбуковачком 2 (1 пронађена), у срезу посаво-тамнавском 2, у срезу моравском округа пожаревачког 2 (1 пронађена), у срезу таковском 2 (обе пронађене), у срезу тимочком 2, у срезу зајечарском 2, у срезу косаничком 2, у срезу пожешком 2, у срезу трнавском 2 (1 пронађена); по 1 пронађена у срезovima: посавском округа београдског, жупском и вароши Смедереву, и по 1 непронађена у срезovima: колубарском, ужичком и у вароши Пожаревцу.

Вредност свих ових крађа износи, као и у прошлом месецу, око 17.000 динара.

Поред изложеног, у току месеца априла извршено је у Србији још и 23 самоубиства, и то у овим местима: у срезу зајечарском 2, у срезу крагујевачком 2, у срезу бањском 2, у срезу рачанском 2, у Београду 2, и по 1 у срезovima: космајском, јабланичком, неготинском, ресавском, заглавском, златиборском, ужичком, студеничком, и у варошима: Нишу, Шапцу и Смедереву.

Самоубиства ова извршена су: затреним оружјем 10, вешањем 10, даљењем у води 2, и тровањем 1.

Узроци њиховом извршењу леже: у душевном растројству за 5 случаја, у другој болести за 4, у грижи савести за 3, материјалним неадекватностима за 2 и у дефициту за 1 случај. За осталих 8 случајева узроци су непознати.

Покушаја самоубиства није било. Општи преглед до сада изложених дела по окрузима овакав је:

Текући број	О К Р У З И	Убиства	Детоубиства	Нехотична убиства	Покушаја убиства	Разбојништва	Силовања	Злонамерних поништаја туђих ствари	Паљевине	Опасне крађе	Тешке телесне повреде	Самоубиства	Покушаја самоубиства
1	Округ београдски	3	—	—	6	—	—	—	1	15	—	1	—
2	» ваљевски	3	—	—	3	—	—	—	2	9	—	—	—
3	» врањски	2	—	1	3	1	—	—	—	10	1	1	—
4	» крагујевачки	3	—	—	2	—	—	1	1	15	2	2	—
5	» крајински	4	2	—	2	1	—	—	2	32	2	1	—
6	» крушевачки	—	2	—	—	2	—	8	6	18	—	—	—
7	» моравски	2	—	—	4	—	—	—	—	20	3	1	—
8	» нишки	4	—	—	1	—	—	—	7	11	—	3	—
9	» пиротски	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
10	» подрински	4	—	—	1	—	—	1	2	20	1	1	—
11	» пожаревачки	4	—	—	1	—	—	—	1	30	—	2	—
12	» руднички	1	1	—	3	1	—	2	—	13	1	—	—
13	» смедеревски	2	—	—	1	—	—	—	—	13	—	1	—
14	» тимочки	1	—	—	—	—	—	—	3	21	—	3	—
15	» топлички	3	—	—	1	—	—	—	1	12	—	—	—
16	» ужички	3	—	—	—	—	—	—	2	6	—	3	—
17	» чачански	—	—	—	1	—	—	2	—	10	1	2	—
18	Управа града Београда	—	—	—	—	—	—	—	1	6	—	2	—
Свега:		39	5	1	29	5	—	15	32	261	11	23	—

Из канцеларије Антропометријско - Полицијског одељења Министарства Унутрашњих Дела, 31. маја 1905. год. АБр. 874.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СТРУЧНИ ДЕО

О ПРАВУ СВОЈИНЕ И ПРАВНИМ ОДНОШАЈИМА НА ВОДАМА У СРБИЈИ.

(НАСТАВАК)

VI.

51. — *Случајеви експропријације права на водама.* — Држава је позвана да штити и да унапређује не само *приватно* него и *првенствено* и *општи* или *јавни интерес*. Ако, пак, *приватни* интерес дође у *сукоб* с *јавним* интересом, па се овај не да тако решити да се оба интереса измире те да могу један поред другог опстати, онда га Држава мора решити на тај начин: што ће *приватни* интерес *потчинити* *јавном* интересу као *претежнијем*. А као *неопходна последица* тога начела: да се *приватни* интерес мора повијати за *јавним* интересом, па и сасвим овоме *потчинити*, *јавља* се, поред *разних ограничења* у *вршењу* права својине и других *приватних* права из обзира на *јавно благостање*, и т. зв. *експропријација* или *одузимање* каквог добра из *приватне* својине или другог каквог права *овлашћеном* лицу, а уз *сразмерну накнаду* за исто.

Установу експропријације усвојило је и наше законодавство у §§. 20. и 217. грађан. зак. а санкционисао ју је и Устав од 1903. год. у чл. 16. „Нико не може бити принуђен да *своје добро уступи* на државне или друге *јавне* потребе, нити се *право својине* може ради тога *ограничити*, осем где закон то допушта и *уз накнаду* по закону. А закон о експропријацији у нас постоји од 15. марта, 1866. год. (Збор. 19. стр. 190.) с доцнијим изменама, као *општи*, и, као *посебни*, закон о *заузимању непокретних добара* за *грађење железница* од 16. јануара, 1880. год. (зб. 35. стр. 33.) с потоњим изменама.

52. — *Случајеви експропријације предвиђа* и закон о водама. А то су ови:

а) кад је за *пристајање* или *привезивање* лађа или сплавова потребно *заузети више простора* од *прибрежних земаља* него што је до сад било за то *остављено* (в. 3. алинеју чл. 8.);

б) кад је из *економских*, *санитетских* или других којих узрока у *општем интересу* потребно да се којој реци или потоку *просече* каква *окука*, те да се тиме *отклоне штете* или *умноже користи* од употребе воде, па је за то *просецање* потребно *заузети приватно земљиште* (в. последњу алинеју чл. 15);

в) кад каква *грађевина*, која воду *употребљава* за какву *особену потребу* (н. пр. воденица, фабрика и т. д.), *причињава штету* успором, поплавом и т. п., па се то *не може* да *отклони спуштањем* или *пренаменањем* те *грађевине* (чл. 21.);

г) кад *општина* или *село* уопште *нема довољно воде*, онда она или оно има *право* да, по *претходном одобрењу* полицијске власти, *по мери своје потребе*, а *без икакве накнаде*, добије од *прибрежних сопственика* *непокретних вода* потребну *количину* воде, која би *преко њихове потребе* а за *исту циљ* претицала (в. прву алинеју чл. 28). — Ако би, пак, за *употребу* воде била *потребна* и *употреба земљишта* државног, општинског или *приватног*, онда се може *експроприсати* *потребан простор* тога *земљишта* уз *сразмерну накнаду* (в. 2. алинеју чл. 28.); и

д) кад се *нађе* да која *грађевина*, која је *подигнута* по *одобрењу* власти, за *другу* т. ј. *особену употребу* воде, *не може* никако на *досадашњем месту* опстати. У овом случају *накнада* се има *дати* само за *грађевину*, а не и за *местно право* (чл. 54.)

53. — Закон о водама не предвиђа (као што чини Чешки закон, §. 49) и тај случај експропријације, кад је у *општем*

интересу потребно *заузети* чије *земљиште* за *подизање* градња ради *заштите* или *регулације* *обала* или ради *одводњавања*. Тај случај *несумњиво* може и у нас *наступити*. Што се *тиче* давања *накнаде* за *одузето земљиште* важи *друга алинеја* чл. 53., т. ј. да се у том случају *накнада* даје из *државне* *благајне*, јер се та *експропријација* врши у *општем интересу*.

VII

54. — *Надлежност полицијских власти у питањима о водама. Њихов поступак.* — Свака полицијска власт има *право надзора* над свим *јавним добрима*, која се налазе у *подручју* њеном, као што су: *друмови*, *путови*, *улице*, *тргови*, *паркови* и т. д. Она то *право* има и над *јавним водама* у свом *подручју*. И на основу тога *права*, она је *овлашћена* да *издаје* потребне *наредбе*, које се морају *поштовати*.

Те су *наредбе опште* или *посебне*.

Општа је она *наредба*, која се *односи* на *читав ред* *јавних добара* или на *један ред* *људи* (н. пр. *наредба* да се у *опште* у *целом општинском* или *среском атару* или у *целом округу* не сме *риба* *ловити* *динамитом*, или, да се у *коју реку* не смеју *просипати* *шкодљиве материје* и т. д.).

А *посебна* је она *наредба*, која се *односи* само на *једно* *јавно добро* или на *неколико њих*, или, само на *једно лице*, или на *неколико њих* (н. пр. да *прибрежни сопственици* не смеју *просипати* *шкодљиве* или *нечисте материје* у *какову реку* или *поток*; да *Петар* мора *своју брану* на *води* *спустити* или *сасвим порушити* да се *спречи поплава* и т. д.).

55. — То *право надзора* полицијска власт има у *неколико* и над *приватним добрима* уопште, па *дакле* и над *приватним текућим водама*. Тако она може *наредити* *Павлу* да *своју опалу кућу* на *улици* *поправи*, да у *воду*, која *тече* *преко* *његове земље*, не *просипа* *нечисте материје*, и т. п.

56. — У *тим својим наредбама*, *општим* и *посебним*, полицијска власт има *право*, на основу §-а 326. кривичног закона, да *одреди казну новчану* (од 10—100 *дин.*) или *казну затвора* (од 1—20. *дана*) за *лица*, која би *противно* *тим наредбама* *њеним радила*. Но ове *казне* важе само за *случајеве*, односно за она *иступна дела*, која нису у *кривичном закону* или у *другим специјалним законима* *предвиђена* и *одређеним казнама* *припређена*.

57. — Но полицијска власт, *вршећи* то *своје право надзора*, *позвана* је и *овлашћена* да *ради* само у *општем интересу*. Она може, *дакле*, *издавати* само *такве наредбе*, *опште* или *посебне*, и *предузимати* само *такве мере*, којима се *узима* у *заштиту* *какав год општи интерес* (н. пр. *сигурност* *лица* или *имања*, *сигурност* и *уредност саобраћаја*, *заштићивање* *здравља грађана*, и т. д.). Доследно *томе*, она може *решавати* само она *питања о употреби воде* и *расправљати* само оне *спорове*, који се на то *односе*, у којима је *уплетен* *опет* само и *искључиво општи интерес*. А *чим* је у *питању* само *приватан интерес*, полицијска власт *не сме* у *њога* *улазити* *већ* *оставити суду* да га он, као *надлежан*, *реш*.

Ето то и *јесте* *прави смисао* *члана 29. закона* о водама који *гласи*: *Власт, која ће* *давати дозвољење* и *уопште* *решавати* *питања о употреби воде*, у *смислу* *чл. 15. и 16. овога закона*, *у колико* *то не подлежи грађанским судовима*, *јесте начелство* *онога округа*, у *коме* *се жели* *подићи* *или* у *коме* *постоји грађевина* *за воду*.“

58. — *Смисао* је *члана 29.* *дакле* *тај*: да је *полицијска власт* *надлежна* да *решава* *сва* *питања*, која се *односе* на *употребу* или *користовање*, *управу* и *одбрану* *вода* (*Benutzung, Leitung und Abwehr der Gewässer*) по *овом закону*. По *овом* *закону* *управља* и *вршење* *како раније стечених* *права* на

употребу воде тако и других приватних права, која се односе на воде, као и *поступак* за вршење тих права. То јасно казују прелазна наређења у том закону, нарочито чл. 47: »*Све грађевине на води, које се затеку кад овај закон у живот ступи, сматрају се, да су местно право задобиле, и по томе не потребују накнадног одобрења полицајне власти, осим што се убудуће имају управљати по прописима овог закона.*«

А у решавању свих тих питања полицијска власт има да се руководи, *само и једино, општим или јавним интересом*; само и једино обзиром на *тај* интерес она има да доноси своје одлуке и да га овима штити. А где је год спор о *праву употребе воде*, које је стечено или које почива на каквом *приватноправном* основу, као и где је год повређен *приватни интерес*, па се тражи *накнада штете*, коју та повреда наноси, ту је *надлежна*, не полицијска, већ *судска* власт.

59. — **Поступак** полицијских власти у свима приликама, које се односе на води, у којима се тражи *одобрење*, прописан је у чл. 30. и даље. Тај се поступак састоји из ових радња:

60. — 1) *Поднашање молбе* полицијској власти (окожном начелству) којом се тражи *одобрење* и *право на употребу воде* односно одобрење за *подизање грађевине* ради извесне употребе воде.

У тој молби мора бити означено: *место и вода*, где се и на којој жели подићи дотична грађевина, као и *каква се грађевина* (воденица стругара и т. п.) намерава подићи, у *којој величини* и са *којом количином* воде. Уз ту молбу мора се поднети: *ситуациони план* (тј. план положаја места, и воде) и *план о грађевини*, које је *стручно* лице израдило.

61. — За грађевине, пак, које се желе подићи на водама од *незнатне* важности (н. пр. воденице поточаре, баштовански долап и т. п.) *не морају* се подносити *аланови*, а и *одобрење* за подизање таквих грађевина може дати и *општински суд* по решењу општинског одбора,

Ну ако би касније таква грађевина *штету* коме чинила, па се ова не би могла отклонити каквом поправком или *властник* грађевине не би хтео потребну поправку извршити, овај ће бити *дужан*, на *тужбу оштећенога*, а по решењу власти, која је одобрење дала, ову грађевину *уклонити без икакве накнаде* (чл. 30. при крају.).

62. — 2.) *Комисијски извештај на лицу места* (чл. 31.). — Ако се тражено одобрење *не може* дати из обзира на *јавни интерес*, онда ће се оно, *без даљег извештаја*, образложеним решењем одбити.

А ако, пак, то не буде, онда ће начелство одредити *комисију* из *инжењера* и *још два вештака*, да она, у присуству ког полицијског чиновника учини *извиђај* на лицу места о томе:

а) да ли се и на који *целисходан начин* намеравање (пројектовано) може извршити;

б) које *користи* или *штете* могу отуд произићи;

в) да ли се може дати *тражена количина* воде а *без штете* за *сличне* (потребне) грађевине, које већ *постоје* и *без опасности* за *јавне интересе*; и

г.) да ли намеравана грађевина, која је намењена *индустијском* предузећу неће употреби воде на *пољопривредне* цели правити *неодољиве* сметње и да ли се ова противност интереса не би могла отклонити, ако би се за то *индустијско* предузеће узело које друго место на истој води, или, ако би се план грађевине односно и начин употребе воде у чем изменио.

За овај *извиђај* постоје особена *правила*, која је, као упутство инжењерима, прописао министар грађевина под 14. Фебруаром, 1879. год. Г.Бр. 426. (зб. 43. стр. 316.)

62. — Ако се тим *извиђајем* и утврди *сумња* да се постављени *циљ* не може *уопште* или не на *предложени начин* постићи, онда ће се ти *основи сумње* саопштити молиоцу (чл. 32).

64. — 3) *Одређивање рочишта за саслушавање лица*. — Ако се нађе да *молба није* противна *јавним интересима*, те да се из обзира на њих може дати одобрење, које се тражи, или ако *молилац* и по саопштењу основа *сумње* *остане* при своме тражењу, онда ће начелство *одредити рочиште* и на исто позвати сва *позната* интересована лица и молиоца, односно њихове заступнике, па у њихову присуству целу ту ствар *извидети* и њихове *изјаве* и *приговоре* (примедбе) саслушати.

64. *Рочиште* то треба одредити најдаље у *течају два месеца*, рачунајући од дана кад је начелство примило извештај о *комисијском увиђају* на лицу места, односно од дана, кад је примило *изјаву молиоци* да остаје при своме тражењу одобрења.

66. — У *интересована* лица спадају како она лица, која имају *ранија одобрења* или *права* на извесну употребу воде, па тога ради имају и већ *подигнуте грађевине* (н. пр. воденице, стругаре, фабрике и т. д.), тако и она, која имају каква *права* (н. пр. службеност или залогу) на *земљиште*, на којем има да се *подигне* пројектована грађевина. Амо спада и *местна општина*, па с тога треба и њеног заступника позвати на ово *рочиште*, нарочито ако дотична вода већ служи *становништву* за *подмиривање његових домаћих потреба* (н. пр. за *пиће* и т. д.), па би се давањем *траженог одобрења* *умалила* становништву *потребна количина* воде или би се *изменила својства* воде. То исто важи и за *суседне општине*, само ако и најмање има основа *мислити* да и њих може *правно* интересовати *тражено одобрење* за *подизање* намераване грађевине, односно особена употреба воде, начин те употребе и *количина* воде или промена њених својстава.

Интересована лица, за која *молилац* према приликама може знати, *дужан* је и он сам у својој молби *именовати*, нарочито пак кад тражи одобрење да *подигне* грађевину на *неповољној* води, на којој као *прибрежник сопственик* има већ *право* употребе (чл. 4.), треба да *именује* у молби *све суседне прибрежне сопственике* ради *позива* на *рочиште*.

67. — *Позив за рочиште* треба *лично* саопштити свима *познатим* интересованим лицима, односно њиховим заступницима. У закону *сз* не одређује *рок* који треба да буде између *дана саопштења* *позива* и *дана рочишта*, али ми држимо по *аналогији* § §. 124. и 116. *грађанског поступка*, да тај *рок* треба да буде *најмање осам дана* (а толики је *рок* одређен и у *изворнику* нашег закона о водама, у *чешком* закону о водама, чл. 83).

(наставиће се)

Андра Ђорђевић

МЕШАЊЕ У СПОР И ЗАКОН

од 17. јануара 1900. год.

(наставак)

По нашем мишљењу *афирматива* је извесна. Ми смо горе утврдили да је, пре тих допуна и измена, *законодавац* допуштао *главну интервенцију* све до *свршетка* спора. Закон од 17. јануара 1900. изменио је, у погледу *рока* у коме може бити *мешања* у спор, само §. 65. који се тиче *споредне интервенције*.

Да је законодавац хтео ограничити, односно тога рока, и главну интервенцију, он би ставове: „мешању у парницу има места само до прве одлуке касационог суда по главној ствари“, и „Доцније тражење суд ће одбацити решењем против кога нема места жалби,“ унео био и у §. 66. или би бар, у §. 65., казао да се ова реформа не тиче само споредне интервенције већ и главне. Да додамо овом аргументу и онај, не мање конклузан, о коме је већ било речи горе и који се састоји у овоме: да институцијама које су појединцима загарантоване ради заштите њихових права треба дати најширу могућу примену, и да их, у том погледу, не треба сужавати без изречне и несумњиве законске одредбе. Пропис §. 66. остао је, и после закона од 17. јануара 1900., онакав исти као и пре њега, што значи да нам таква одредба, за ограничење главне интервенције, оскудева.¹⁾

II

Пошто смо тако одредили поље примене закона од 17. јануара 1900., да пређемо на главно питање овога свог чланка, питање односно умесности ограничења ове реформе на споредну интервенцију, са искључењем главне интервенције.

Пре свега закон од 17. јануара у опште је погрешан, без обзира на то да ли се он односи на обе интервенције или само на једну од њих. Када се, као што смо то већ до сада у два три маха приметили, интервенција појављује као врло корисна гаранција приватних права, онда њену употребу не треба везивати ни за какав рок, већ треба да њој има места све до краја парнице. Систем који су, као што смо видели, усвојила и друга законодавства. Једини систем, који би се овде могао, са разлогом, примити, то је онај по коме интервенијент не би имао права, пошто би извесно, законом одређено, време претекло, рачунајући од дана од кога је он за парницу сазнао, у ову се умешати. Али, ми смо већ једном изложили рђаве страве тога система, те се на то питање овде нећемо враћати.

По закону од 17. јануара 1900. онај који није интервенисао до првих примедба касационог суда по главној ствари не може то више чинити, ако је реч о споредној интервенцији. Ова законска строгост би се појмила, када би се она примењивала само на оне споредне умешаче, који су за парницу сазнали благовремено пре првих примедба касационог суда по главној ствари: одузети им право на интервенцију значи казнити их за њихову небрижљивост. Закон од 17. јануара 1900. овде се, дакле, не појављује као неправичан. Али он ће бити неправичан, ако смо у присуству таквог интервенијента који је за парницу сазнао тек после првих примедба касационог суда по главној ствари. Он ће бити лишен једног права, права мешања у спор, пре него је и сазнао да ово право има! Биће кажњен без икакве погрешке од своје стране, противно оном правилу морала, да где нема кривице не може бити ни казне. Да би спречио злоупотребе које установа интервенције омогућава, законодавац ову ограничава на такав начин да ће, често пута, појединци изгубити права која су се интервенцијом жедела очувати. У општем интересу, у циљу убрзања судске процедуре, он евентуално пристаје да појединцима одузме њихова права, чак и онда, када се њима никаква небрижљивост не може пребацивати. Општи интерес иде, истина, пре приватнога, али се никако не сме, да би се он задовољио, уништати право појединаца.

Законодавац од 1900. требао је, дакле, то да уради да лиши интервенције само оног интервенијента који је за пар-

¹⁾ Contra Ђ. Несторовић у својој расправи: „Докле има места позивању у заштиту („Бранич“, фебруар 1905., стр. 89.).

ницу сазнао на време пре првих примедба касационог суда по главној ствари, па се њоме није користио. Он би се бар тада показао и правичан и логичан, и ако не би успео био у својој задаћи: да, и поред установе интервенције, убрза свршетак спора. Ми смо већ о овоме говорили: ислеђење односно тога питања да ли је интервенијент, који се меша тек после првих примедба касационог суда по главној ствари, за парницу сазнао благовремено пре тих примедба, више би задржало решење главног спора него што би то било у случају да се и томе интервенијенту безусловно допусти мешање.

Али због чега законодавац од 1900. заслужује нарочито прекор, то је зато што је он интервенцију, бар по нашем мишљењу, ограничио само у случају § 65.. Да је он то урадио једино у колико би било речи о интервенцији главној, оној из § 66., реформа од 17. јануара 1900., а из разлога који ћемо мало ниже објаснити, не би била толико за осуду. Међутим, законодавац не само да под ову реформу обухвата § 65., споредну интервенцију, већ, шта више, једино ту интервенцију и ограничава, остављајући ону из § 66. недирнуту; ограничава оно мешање у спор које је најмање могао и смео ограничити, ограничио баш ону интервенцију, чије ће ограничење нарочито, по одбрану права појединаца, бити штетно. Ово нам неће бити тешко утврдити.

Појединац који може у спор да се умеша по § 66. има, за заштиту свога права, још и ексцепцију: *Res inter alios indicata aliis nec nocere nec prodesse potest*. Главна интервенција, као што смо видели, претпоставља да се парничари споре о једно право које ни једном од њих не припада, већ неком трећем лицу. Због тога, пак, факта то треће лице не може ни најмање бити лишено свога права. Грађ. законик, у § 29., поставио је начело: „Што ко сам нема, оно не може ни другоме дати; и тако нико не може другоме више права уступити, него колико сам има; као на туђе“. Правило да правни посао, закључен између два лица не може имати дејства насупрам трећих лица већ само *inter partes* није ништа друго до примена тога начела, које се опет оснива на оном, још општијем, принципу, да су појединци, у регулисању својих приватно-правних односа, аутономни. И онако исто као што се један уговор не може истаћи против неког који у његовом закључењу није узео учешће, ни лично ни преко заступника, исто се тако на одлуку судску један парничар не може позвати према једном лицу које парницу, том одлуком окончану, није водило, било лично било преко представника. Одлука судска, која, у опште узев, није ништа друго до санкција приватно-правних односа — односи који, као што вели правило *Res inter alios acta aliis nec nocet nec prodest*, вежу само оне који су их засновали (странке) — не може, наравно, имати шире дејство него сами ти односи њоме констатовани и утврђени. Отуда, власник једног права, о коме су неки појединци водили и окончали спор, има само оном парничару, којем је то његово право досуђено, да истакне горе наведену ексцепцију: *Res inter alios iudicata aliis nec nocere nec prodesse potest*, па да своје право очува; исто онако као што би га очувао, када би се, против њега, неко позивао на уговор који то његово право има за предмет и у коме уговору он није узео учешће, ни лично ни преко заступника, употребом правила: *Res inter alios acta aliis nec nocet nec prodest*.

Али, и ако власнику оног права о коме су два друга појединца водила парницу остаје увек могућност да се користи ексцепцијом *Rei-inter alios iudicatae*, ипак је законодавац, у § 66., таквом власнику пружио, за одбрану његовога права, још једно средство, интервенцију. Разне околности, у чије набра-

јање овде нећемо улазити, могу овом другом средством да даду нарочити значај и да власнику пруже у њену нарочиту корист.

Када се, на тај начин, главна интервенција не појављује као једино средство којим власник права, о које су се два појединца парничила, може то своје право заштитити, већ му још, осим тога, стоји на расположењу и екцепција *Rei inter alios iudicatae*, то је онда законодавац од 1900. могао најзад ограничити интервенцију из § 66.. Власнику, који би, без своје кривице, био лишен могућности интервенисања о стајала би, у сваком случају, речена екцепција да од себе отклони штетне последице судске одлуке.

Ми рекосмо: *назад* с тога што се могу предвидети такве правне ситуације где се власник једино главном интервенцијом може корисно послужити, то јест где би његова одлука да чека свршетак спора, који се о његовом праву између два лица води, па да онда истакне *exceptio rei inter alios iudicatae*, била за њега врло ризична: она би га могла одвести том резултату да своје право изгуби. Да ово објаснимо једним примером.

Primus је самовласно заузео земљу *Secundus*-ову. Пошто ју је држао извесно време, он је прода *Tertius*-у, који је, претпостављамо, *bona fide*. Како *Primus* није био *Tertius*-а убаштињив, то овај, у том циљу, са њим поведе спор, рецимо у току двадесет четврте године откако је добио државину дотичне земље. Ако се сада *Secundus*, као прави господар (*dominus*) спорнога добра у ту парницу одмах не умеша, нити против *Tertius*-а благовремено, пре истека двадесет четврте године, подигне *rei vindicatio*, ослањајући се на *exceptio rei inter alios iudicatae*, он ће своје добро изгубити, само ако се парница између *Primus*-а и *Tertius*-а сврши, као што ће, махом, и бити случај, после навршене двадесет четврте године. Јер, тада је *Tertius*, по §§ 932. и 936. грађ. зак., постао сопственик узупапијом, и позивање *Secundus*-а на *exceptio rei inter alios iudicatae* неће му бити ни од какве користи. Међутим, да је, у току двадесет четврте године, интервенисао, он би, по §. 945. грађ. зак., прекинуо застарелост свога права својине, и ово би очувао био.

Али, где се ограничење мешања у спор нарочито показује штетно, то је у извесним случајима споредне интервенције. Поименце то ће бити онда, када је умешач хирограферни поверилац.

Ми смо горе казали, да су одлуке судске, као и уговори, релативнога дејства, то јест да оне вежу само парничаре. Али, под парничарима не треба разумети само парничаре у ужем смислу, већ осим њих и она лица која су парничарима у спору била представљена (репрезентирана). Ми овде мислимо на универсалне следбенике (сукцесоре) парничних странака, то јест на наследнике и просте, хирограферне, повериоце њихове. Одлука судска изречена у корист *de cuius*-а односно дужника или против њега важи и у погледу наследника односно хирограферних поверилаца. Ни први ни други не могу истаћи овде *exceptio rei inter alios iudicatae*, зато што *de cuius* или дужник није према њима *alius*.

Да апстрахујемо наследнике који нас се овде не тичу²⁾, па да се задржимо само на хирограферним повериоцима. Дакле, против ових поверилаца може се, онако исто као и про-

тив дужника, истаћи судска одлука донесена у спору који је овај водио и окончао. С обзиром на правило *non bis in idem*, они не би могли захтевати да се питање, том одлуком расправљено, понова узима у претрес и решава.

Има само један случај када би се хирограферни поверилац овде могао користити екцепцијом *Rei inter alios iudicatae*, а то је онда, ако би утврдио да, за обарање, у погледу њега, одлуке против дужника изречене, постоје услови потребни за *Pauliana actio* (§ 303. а грађ. зак.). Другим речима, ако поверилац докаже *mala fides* дужника, код добротних уговора, и, осим тога, и *mala fides* његовога парничара, код уговора теретних, он ће моћи одстранити од себе штетне последице одлуке против дужника изречене³⁾.

Али, ако прост поверилац не успе доказати несавесност дужнику, и, по потреби, и несавесност друге парничне странке, или ако парничари фактички несавесни нису били, онда он долази под опште правило по коме одлуке против дужника донесене вежу и његове хирограферне повериоце. И ово ће се правило на њега применити без обзира на то што је јасно да је дужник, који, истина, није био несавестан, неумешно или небрижљиво водио парницу, због чега ју је и изгубио. Све дотле док је дужник *bona fide*, он је представник својих простих поверилаца, и правни послови које он, као такав, сврши важе и у погледу њих по оном правилу *Qui mandat ipse fecisse videtur* — што значи да сама *culpa* коју би дужник, вршећи те послове, учинио, не даје простим повериоцима право на *actio pauliana*. Што им ову обезбеђује, то је *dolus* дужников⁴⁾.

Ова објашњења истичу корисност, по хирограферне повериоце, установе интервенције коју им гарантује § 65. грађ. суд. пост.. Помоћу ње, не само да ће ти повериоци спречити дужника да, хотимично на њихову штету, изгуби парницу коју би иначе могао добити, већ ће се они, осим тога, обезбедити и против рђавог свршетка спора, које би наступило било услед неискуства било услед немарљивости дужникове⁵⁾.

³⁾ Ако се дужник, у својим правним радњама, може сматрати као заступник својих простих поверилаца док је *bona fide*, не може се он за таквог узети када је био *mala fide*. То би значило ићи очевидно против интенција поверилаца. Правило: *Qui mandat ipse fecisse videtur* ту се неће, дакле, истаћи против поверилаца. Дужник је за њих тада *alius* а не њихов заступник.

⁴⁾ Да је тако односно *culpa levis*, то је несумњиво. Али *quid* за *culpa lata* која се у римском праву изравњавала са *dolus*-ом а и данас се, код нас, код накнаде штете са њим изравњава? [В. §. 819. нашега грађ. зак. који је овде усвојио систем §. 1324. аустр. грађ. зак.]

⁵⁾ По *Garsonnet*-у (*Précis de procédure civile*, р. 634) хирограферни повериоци не би могли, у спору у који су се умешали, истаћи, у место дужника, приговоре и одбране на које се овај не би хтео позвати. Они би могли само „подржати и, ако се може, поткрепити реч свога дужника.“ („..... Soutenir et, s'il se peut, fortifier les conclusions de leur débiteur“).

Што се нас тиче, ми не можемо да примимо овај закључак поштова-нога и одличнога аутора. Јер, интервенције у том случају не би могле повериоцима користити. На пр. дужник, да би одбио тужбачеву *rei vindicatio*, треба само да се позове на узупапију. (Ми претпостављамо да су услови, за ову §§-има 926., 928. и 933. и др. грађ. зак. прописани, испуњени). Али он то не чини. Суд не може застарелост, у место њега, да истакне, по изречној забрани § 949. грађ. зак.. Ако ово не би могао ни поверилац учинити, дужник би спор изгубио, и поверилац би оштећен био. Са оваквим системом, дакле, повериоци хирограферни су остављени на милост и немилост дужнику.

На истом месту (стр. 634.) *Garsonnet* вели да хирограферни поверилац може се сачувати штетних последица одлуке против његовог дужника донесене, ако утврди *consilium fraudandi* између њега и парничара му („..... prouver la callusion de leur débiteur et de son adversaire“). Зар из овога не излази да поверилац може, у самом спору који дужник води, спречити тај *consilium fraudandi*, истичући одбране на које се дужник неће, баш у намери да парницу изгуби — намера позната и његовом противнику, парничару — да позове? Када може, из овога разлога, готов резултат, извршну одлуку, уништити, зашто да га не може и спречити?

²⁾ Презумптивни наследник не би се могао умешати у спор који води лице на чије је наслеђе он позван било законом било тестаментом. Оба прописа грађ. суд. поступка која говоре о интервенцији, §§ 65. и 66., претпостављајући да умешач има неко право. Међутим, као што је познато, презумптивни наследник нема, за живота онога кога треба да наследи, никакво право у погледу имаовине овога, већ једино *наду*, а ово, према реченим законским одредбама, не може мотивисати интервенцију.

Даље, горња резоновања јасно показују да ће, када се само елиминира случај *consilii fraudandi* дужниковога, хирограферном повериоцу стајати, за обезбеђење извршења његовога права, на расположењу једино интервенција, и да, ако је

Али, ми мислимо да, баш и апстрахујући *mala fides* дужникову, поверилац може, код интервенције, допуњавати одбрану дужникову, истичући аргументе које би овај пренебрегао. И ово се може овако објаснити.

Хирограферни или прости повериоци то су они повериоци који се нису обезбедили специјалном залогом, стога што нису сматрали да им је то потребно. Они су, верујући да ће дужник имаовином својом руковати и савесно и паметно, рачунали да ће о року сигурно измирећи бити. Ако су се преварили, они сами штету снесу. Правни послови којима је дужник довео себе у презадужено стање остају у снази, јер трећа лица не могу сносити одговорност за погрешку хирограферних поверилаца. Они би, на тај начин, одговарали за туђе дело, противно принципу да сваки само за своје радње одговара (§ 810. грађ. зак.). (У сваком случају, правичније је овде да изгубе повериоци а не трећа лица. Људска правда, у осталом, је релативна. Само је Божија правда апсолутна. Какав судија таква и правда. Несавршен судија несавршена и правда). Само онда, ако је дужник био *mala fide*, а тако исто и саговорач његов, повериоци могу, тужбом која се зове *Pauliana actio* (§ 303. а. грађ. зак.), уништити правне послове дужника, на штету њихову извршене. (Код добротних уговора тражи се само *mala fides* код дужника). Трећа лица могу претендовати на законску заштиту само дотле док су *bona fide* а не и онда када су саучесници дужникови у његовој намерној радњи да повериоце своје оштети.

Али, да ли прости повериоци, који су се у дужнику преварили, имају могућности да се сачувају од будућих његових штетних радњи? Ми не мислимо овде третирати ово питање у свој његовој — веома обимној — опширности (овде томе место није) већ ћемо се само задржати на случају интервенције која нас се у овом чланку једино тиче. Има ли право поверилац да се умеша у парницу свога дужника? Видели смо да има. Зашто? Да заштити своје интересе. А када је такав разлог интервенције, тада се повериоцу мора признати право, да у месту дужника истакне одбрану које овај не би умео или не би хтео изнети. Јер, ако му се то право не призна, ако је дужник господар спора онако исто као кал би га сам водио, онда какве би користи имао поверилац од интервенције?

У осталом, дужник не може овде рећи да се поверилац самовласно меша у његове ствари, противно начеду да је сваки господар својих приватних права. Ми смо горе казали да је хирограферни поверилац дужника послужио личним кредитом (а не стварним) стога што је имао вере и у његову часност и у његову умешност у управљању имаовином. Из тога разлога, он му је оставио одршене руке у том управљању, што значи да му ту слободу не може више оставити, ако сумња било у његову савесност било у његову способност. Дужник све ово зна и на то је пристао. На тај начин се између њих склопио прећутни уговор, по коме поверилац може, на начин законом допуштен, узети у одбрану своје интересе баш у погледу самога дужника и тако спречити правне послове овога по њега штетне. Поименце, то ће бити онда ако дужник води какву парницу која може имати дејства у погледу поверилаца његових. Поверилац има право у њу се мешати и контролисати вођење њено од стране дужника. Таквој контроли дужник се не би могао противити, а да се не стави у спротивност са оним прећутним уговором, са дужником закљученим о коме је горе било речи.

Напоследку, има и овај разлог. Ако се специјална залога (ручна залога и хипотека) разликује од опште залого коју имају прости повериоци на добрима дужниковим (в. чл. 2092. франц. грађ. зак.) у погледу трећих лица, против којих се она специјална залога, такође као стварно право, може издати (*ius erga omnes*), она се, у односима дужника и повериоца (*inter partes*) са општом залогом равна. Дужник који се обавезао без специјалне залого, ангажовао се, наспрам повериоца, да својим добрима на његову штету располагати неће; своје право слободне диспозиције својом имовином он је оптеретио једним правом, правом опште залого, у корист повериоца, које, *inter partes*, има онако исто дејство као и специјална залога, ручна залога или хипотека, наспрам трећих лица. Какво је дејство ове у погледу тих лица? Оно се састоји у томе да дужник не може, на штету поверилаца, располагати предметом залого. Не само, дакле, да је сам акт располагања забрањен, већ је и сама намера да се тај акт сврши против-правна намера. Примењујући ово резоновање на општу залого, која, као што рекосмо, дејствује *inter partes* онако исто као што специјална залога дејствује *erga omnes*, долазимо до закључка, да дужник не сме имати ни намеру да каквим правним послом оштети свога повериоца. Ако је он ову извршио, поверилац је безоружан наспрам трећих лица (изузимајући, наравно, случај *actiois paulianae*): он нема никакво стварно право на које би се могао наспрам њих позвати. Али, ако намера није извршена, поверилац општи има право њеној реализацији стати на пут. Радећи то, он штити своје право

у немогућности да се овом послужи, он неминуовно има да сноси штетне последице које, односно њега, могу повући изгубљене дужникове парнице. Из овога опет излази тај закључак, да законодавац не треба то једино средство које, у реченом случају, припада простим повериоцима као гаранција реализације њихових примања, да ограничава некаквим роком после кога не би могло бити мешања.

(СВРШИТЕ СЕ)

Живојин М. Перић.

ИСТОРИЈСКИ РАЗВИТАК ПОЛИЦИЈСКИХ ВЛАСТИ У СРБИЈИ (1793 — 1869)

III.

Полиција у Србији од 1804. — 1869. год.

(НАСТАВАК)

16

Из изложеног виде се и дужности сеоских кметова, које су сада много веће но што су раније биле. Поред овога, указом кнежевим од 7. новембра 1838. год., укинута је за њих телесна казна и наређено, да се све пресуде по њиховима кривицама шаљу Великом Суду и Совјету на одобрење.

* * *

Новим уставом од 12. децембра 1838. год., који је израђен у Цариграду од стране Русије и Турске, предвиђена су била свега три попечитеља: *финансија, правосудја*, који се уједно старао и о *просвети, и унутрашњих послова*. Дужности овог последњег одређене су у чл. 19. овог истог устава, који гласи:

„Дела Полиције, Карантина, издавање налога књажевски властима окружија земаљски, управленије заведенија общеполезни и пошта, содржаније велики друмова; и извршеније

(тражбено) које стоји над правом дужниковим. Дужник је за своје право везао право повериоцево, ово је својевољно начинио од свога права зависним; он не може, располагајући својим правом, право повериоцево евентуално уништити, доводећи у питање његову реализацију. Он би, на тај начин, посредно располагао и правом повериоцевим, а нико туђим правом располагати не може. Право дужниково, његово добро, постаје, у неку руку, право повериоцево (ово се из онога остварује, без једнога може да не буде и другог), што значи да дужник није властан тим својим правом чинити диспозицију штетну по повериоца.

Из овога видимо, да дужник своју вољу, у приватно-правним односима, двојако ограничити може: *апсолутно*, и тада је она ограничена *erga omnes*; правни посао који је он *veľ свршио* пада, у погледу онога наспрам кога је је своју вољу ограничио, као да га није ни било; *релативно*, а то је онда, када је он своју правну вољу, само у колико су у питању његови и повериочеви односи, ограничио. Ово последње значи, да све дотле, док се дужникова воља, против интереса повериоца, није претворила у свршен чин, док је, дакле, још она у стадијуму пројекта, њој поверилац може стати на пут. Тиме трећа лица нису оштећена, јер никакав посао још није закључен а, с друге стране, дужник мора повериоцеву интервенцију у његове послове, у колико то интереси овога налажу, трпети, јер је у толико своју вољу наспрам њега ограничио.

Закључак је, дакле, свега овога тај да прости повериоци, противно ономе што вели Garsonnet, могу ићи даље од приговора и одбрана које дужник у спору, у који су се они умешали, истиче, и позивати се и на оне приговоре и одбране које он не би хтео или не би умео изнети.

Од овога правила ће се одступити само онда, ако би неки приговор или одбрана била *лично* за дужника везана. Права која *лично* дужнику припадају и за њега су везана не могу бити вршена од стране његових поверилаца као што и на његове наследнике не прелазе (§ 394. грађ. зак.). Која су све та права о томе може бити дискусија. Тако п. пр. поставља се питање односно власти поверилаца да, у месту дужника, истакну либераторну застарелост. Да то право није *лично* право дужниково? В. о овоме В. Lacantinerie et A. Tissier, *De la prescription*, р. 86, и решење II-ога одељења нашега кас. суда од 23. марта 1900. бр. 2528. [Бранич, бр. 7. и 8. од год. 1900.]

уредба касателно воинства гарнизона земаљског, све ово принадежат ће Сановнику, опредељеному за дела внутрења.“

Пошто је овим определио надлежност министра унутрашњих послова, сводећи је противно уставу од 1835. год. на најужи круг унутрашње државне администрације, устав од 1838. год., изузетно од свију наших устава, одредио је и надлежност окружних и среских старешина у овоме:

»Началници окружија занимају се извршењем налога, кои ће им долазити од стране централног Правленија Књажества, тицајући се свију дела внутрењег Правленија, односећи се к њиовим дужностима; они ће се ограничавати у налагању и определенију дајанија списцима које ће они получавати од управленија финансије, и они неће се мешати у распре, које у њиним окружијама може произвести плаћање налога, но они ће се задовољити посланијем проистеклих распра и парница к суду окружном, задржавајући себи само извршење пресуде судске“ (чл. 62.).

»Началник среза употребиће стараније своје, да би предохранити добро и земље села од сваког нападанја, и да би заштићавати народ од злочотника, скитница и развраћени.

Он је дужан прегледати паспорте свију лица, која долазе у његов срез, или која из њега излазе.

Он не може држати у затвору никог дуже од 24 сата, но он ће шиљати суду окружном распре и парнице, које би се могле породити у његовом срезу, и обратиће се к Началнику Полиције Окружне, ако ова дела у Полицију спадају. Сврху тога он је дужан надзиравати над Судовима Примирителнима Села, и чувати се добро, да се не меша у дела Церкви и Школа Селски, и да не дирне у приходе и земље, које зависе од други побожни заведенија.

Никакав Србин вообште и без изјатија не може бити гоњен ни узнемираван, ни тајно, ни јавно, пре него што буде позван и осуђен пред судовима“ (чл. 63, 64, 65 и 66).

Оно што нарочито пада у очи код изложених уставних наређења то је, да је од полицијских органа одузета свака судска, па у многоне и административна власт, а њихове дужности сведене на дужности извршне и превентивне полиције.

Никад полиција у Србији није имала мање дужности и власти но у ово време и по овом уставу, који је израђен у Цариграду од стране Руса и Турака.

На основу овог устава, издато је под 29. мајем 1839. год. Устројеније централног правленија књажества српског,¹⁾ по коме је министарство унутрашњих дела било подељено на ова три одељења:

- а. Полицијско-економическо,
- б. Карантинско са санитаром и
- в. Војно.

Задатак првог био је старање о реду и безбедности, затим о поштама, друмовима, мостовима, фабрикама и вођење статистике.

Дужности другог одељења тицале су се »обране и заштите живота и здравља Народа Србског.“ док је треће имало да се стара »о воинству Гарнизона земаљског, опредељеног на обдржање мира и поредка внутрењег, као и безбедности внутрене и пограничне.“²⁾

¹⁾ Зборник I-ви стр. 38.

²⁾ По Устројенију Гарнизона Војске, које је обнародовано истог дана кад и Устројеније централног правленија књажества Србије, у свакој окружној вароши налазио се по један одред (216) војника са потребним старешинама ради »предохраненија доброг поредка и мира земље.“ Скуп свију ових одреда сачињавао је гарнизону војску, која је стајала под надзором министра унутрашњих дела.

Јула 8. ове исте године издата су »Наставленија“ окружним, среским и општинским властима за вршење полицијске службе, у којима су, доста добро, прецизиране дужности полиције у ово време и одређен начин њеног рада. Тако се у њима вели:

1. За окружне начелнике:

»а. Ови да буду дужни излазити у окружије некад сами собом а некад изапиљати своје помоћнике, и мотрити, што се у окружију чини, како Срезски Началници са народом поступају; како дужности своје испуњују, да ли издавајемо уредбе Народу објављују, и како ове толкују; надзиравају ли исти Началници над примирителним Судовима; употребљују ли се према противницима и упорницима, према крадљивцима и скитницама сходне мере како од стране Срезски Началника, тако и од стране Примирителни Судова; чинили се Народу правда, и нападали се на овај; истражују ли се крађе, поаре и рђави људи како ваља, или се то немарљиво пропушта?

б. Поред овога да буде дужан сваки Окружни Началник одма, како извештаје добија, да су се у окружију његовом ајдуци ил' лопови појавили, поитати да против такови устане, и у исто време да и суседним окружним Началницима ово појавленије ајдука и лопова објави, како би и ови, ако би ајдуци ил' лопови у њина Окружија побегли, одма приправни били противу њи устати.“

2. За среске начелнике:

4. »а. Ови да буду дужни свакога, кои се гођ своме кмету или Примирителном Суду противи и непокоран покаже, дати одма везати и Окружном Началнику послати.

б. Исто тако да дужни буду поступати са скитницама и онаковима, кои би у какво подозреније пали, а не би за себе јемца добити могли; равно и с онима, који би рђаве речи просипали и разносили.

в. Да дужни буду мотрити, да се крађе и поаре у Срезу њином не догађају; чују ли где о такovima: то да одма тамо изиђу, и све мере употребе, да се и поаре и кривци изнађу. и ови везани Окружном Началнику с описанијем дела њином пошљу. Немогне ли се одма кривац изнаћи: то да слободно могу оне, кои у подозреније падну, а јемце за себе не добију, везати и Окружном Началнику послати.

г. Ако би се где појавили какoви лопови или ајдуци: то да буде дужан Срезски Началник, у кога се срезу то појави, одма о томе известити Окружнога Началника: но у исто време не чекајући на овога одговор, одма неколико села скупити и свим силама настати, да злочинце повата; а у крајвој нужди, ако би му се ови оружјем противили, или уватити му се не би дали, да слободно ји побити може.

д. Исто тако да могу Срезски Началници и с крадљивцима где би се у селу почели ватати, па би се на оружје одпрли и предати се не би тели, поступити.

е. Као гођ дакле, што ће Окружни Началници одговарати вооште за сваки непоредок у Окружију свом тако ће одговору строгому подлећи и сваки Срезски Началник за непоредке у његовом Срезу, и по томе ће, где се гођ коаре или рђави људи у његовом Срезу појаве, па се такови поватали неби, приписивати се то небреженију Срезског Началника, кои ће зато и на одговор доћи.“

3. За села и општине:

а. Као гођ што окружни Началници за Окружија, Срезски за Срезове одговарају: тако ће села и општине одговарати за себе, и по томе:

б. Свако село и свака општина да дужна буде мотрити да се мир и поредок у њој набљудаза; да се противници и

нарушитељи тога казне, ако им је кривица таква, о којој Суд Примирителни судити може, код овога: ако ли власт овога превазилази, а оно да се предају Срезском Началнику, па онај да ји даље шиље.

в. Догоди ли се, да кои, кога Суд Примирителни може да казни, упоран покаже се истому, и таковога нека суд овај Срезском Началнику јави, па онај нека га даље пошље.

г. Ако се где у каквом селу или општини каква крађа или поара појави: то да одма дужни буду кметови јавити о томе Срезском Началнику, но у исто време не чекајући на овога, да са целим селом скоче изнаћи поару и кривца, како би га, док би срезски Началник приспео, овоме у руке предати могли.

д. Ако би се кои од сељана показао упоран, те не би тео устати и помоћи селу, да се рђави људи изнађу: то с таким нека поступају као и са самим кривцем, кога ће и Суд после онако каштиговати, као и самог кривца.“

Исписана „Наставленија“ не само да садрже прецизне дужности полицијских власти овога времена на пољу штићења личне и имовне безбедности, већ и једну новину коју доцније нигде не срећемо. Мислимо на *одговорност*, која је у њима предвиђена за представнике полицијске власти у окрузима, срезовима и општинама у случају немогућности проналаска „поара и рђави људи“. Из ове одговорности, као и из свих осталих одредаба „Наставленија“ јасно се види, да је главна дужност полиције у ово време била *одржање реда и сигурности*, што, у осталом, и јесте први и најглавнији задатак сваке полиције.

На 4 дана по публикавању изложених „Наставленија“, обнародовано је „Устројеније Окружни Началничелства, и Главне Дужности Срезски Началника.“

По овом устројенију, главне дужности среских начелника састојале су се:

- а. У чувању добра и земље села од сваког напада;
- б. У одбрани и заштити народа од злочинаца, скитница и развратника;
- в. У надзору над странцима и пасошима, и
- г. У истраживању казнимих дела и криваца (истражна власт).

И у овим дужностима, као што се види, *ред* и *сигурност* главни су, без мало једини задатак среских начелника.

Одмах сутра дан по публикавању овог „Устројенија“, издато је и „Устројеније општина“, по коме су све општине биле подељене у три класе.

У прву класу уврћена је само београдска општина, чији је председник у исто доба био и управник вароши. Дужности његове, према овоме, биле су двојаке: *судске* и *полицијске*. Прве је обављао као председник општине, а друге као управник Београда, што се јасно види из изложених редака:

„За дела по струци Судејској опредељује се један Председатељ, и три члена, један Писар и два Практиканта, осим нужнога числа Пандура, и ово ће се звати Београдски Суд Примирителни, у којег ће круг делатности спадати:

а. Судити житељима Београдским у предмету до 100 гр. вредности.

б. Судити у предмету и преко 100 гроша, ако стране терајуће се својевољно подвргну се, које може бити осим осталог и у свима парницама по дели трговине, и разни еснафа, као и ћирије кућевне, и остали пијачарски или чаршијски теранција.

в. Пресуде своје прописаним начином у извршеније доводити, ако се не би која страна за три дана изјаснила, да је незадовољна, и да жели Суду окружном предстати.

г. Судити преступницима у мањој кривици, ако казн не превазилази затвор од 3 дана или 10 удараца штапова; у противном пак случају на суд окружни оправљати.

По струци Полицајној исти Председатељ Суда примирителног бит' ће *Управитељ вароши*, коме ће се ради точнога отправљања дужности дати два Полицаја, један писар и један практикант, и толико *кварталника*, на колико чести варош раздељена буде, и довољно число пандура. Цело пак тело, како по струци судејској, тако и полицајној, зват ће се *Управитељство вароши београдске*.

У круг делатности Управитеља са својим персоналом спадаће сва дела по струци полицајној, које у Срезови срезским Началницима припадају, извршивати, као у смотренију обдржавања јавног мира и поредка, обште и јединствене безбедности, обштег здравља, чистоте, странни и домаћи слугу и њихова поредка, скитница и т. д.

Кад овај управитељ, као председатељ Суда Примирителнога не може присуствовати у истому Суду, онда ће његово место у Суду заступити најстарији од остала три члена.“³⁾

Слично овом устројству београдске општине, и општине окружних вароши, као и све градске општине у опште, поред судске вршиле су и месну полицијску власт; прву под надзором окружног суда, а другу под надзором окружних и среских начелника

И најзад, у општине III-ће класе, биле су уврћене све сеоске општине, чије су дужности биле одређене. „Привременим устројенијем и кругом делатности Примирителни Судова“, изданим од стране министра правде под 17. јуном 1839. год. (Зборник I-ви, стр. 236). Могле су кажњавати телесном казном до 10 штапа, или затвором до 3 дана.

У току 1839. год. издате су још и ове важније уредбе, о којима су полицијске власти морале водити рачуна:

1. Уредба о држању *панађура* (од 13. јула);
2. Уредба о сечењу шума (од 22. јула), по којој се шума могла сећи само по допуштењу окружних и среских власти;
3. Наставленија за *окружне лекаре и физикусе* (од 21. августа), чији завршетак гласи: „Окружни лекари не смеју се мешати ни у каква политическа дела, имајући довољно посла занимати се у својим лекарским дужностима;“
4. Уредба за *светковање Недеље и Празника* (од 4. септембра), којом се „заповеда и налаже свакому Србину вообште и поименце свакому домаћину у Отечеству нашем како варошанину тако и сељаку, да свету недељу и остале Господске заповедне Празнике, на славу Божју празнује и светкује, које се у том састоји, да људи у такове приљечно у цркву иду, ту да се Богу моле, и да му на свакидашњим његовим благодјејанијама благодаре, а на против тога, да од сваког воопште рада предстану и одпочину“, и

5. Уредба о *лицеуму* (од 9. октобра ВМ 1520, Зборник 35, стр. 264.), чија је 6-та тачка гласила:

„Да се ради *школске полиције* за оба ова заведенија (лицеј и гимнасија), један настојник одреди и намјести с месечном платом од 5—6 талира, који ће у школским зданију, ради чувања истог обитавати. *Дужност ће његова бити, и тајно и јавно на поведеније ученика мотрити и пазити, да се ученици по сонаци меанам и ноћу или дању не скитају; такове управитељу објављивати казн (апо) извршиваа*“ и т. д.

(наставиће се)

Д. Ђ. Алимпић

³⁾ Зборник I-и, стр. 96.

КРИМИНАЛНА ПСИХОЛОГИЈА

V

Криминална Психологија треба да проучи и систематски да изнесе узајамни однос, који постоји између унутрашњих душевних процеса и спољних појава на човеку, који унутарње, душевне радње прате. Тим се задатком бави феноменологија. Под тим именом подразумевају се спољашње радње и појаве на човеку које производе услед унутрашњих, т.ј. психичних процеса.

Хелмхолц је још 1854. године рекао да сваки феномен духа има свој физички корелат. А то, простије речено, значи, да све што се дешава у духу, мора ма на какав начин и тело да преживи; или другаче: оно што произходи у духу, даје се у целости или делимице и чулно познати. Наравно, та појаве узајамности између душевних процеса и телесних појава, које душевнима одговарају није увек једна иста; исти феномен духа нема увек истоветне физичке корелате. — Физичке појаве нису увек непосредни изрази психичких момената. Има случајних навика и наслеђених појава, које су укоренење и које су временом постале типички спољашњи знаци за унутрашње душевно стање. Ту долазе покрети и појаве из навике. Ми обично кажемо „Он има ту и ту навiku“, „Он има навiku да се хвата за браду, или трља чело, чим је у неприлици“. Али те се навике мењају. Осим тога у много праваца делују чисто физиолошки узроци, које ми или случајно или емпијски спајамо са душевним радњама, н. пр. дрхтање, смешешење, плакање, муцање и друго.

Посматрања ових и оваких појава код људи који су под истрагом, помажу у неколико вођењу истраге, помажу правилнијем схватању злочина и изнајлажењу истине; али саме те појаве нису и не смеју бити једини знаци о којима криминалиста има да води рачуна. И овде се јављају тешкоће и погрешна тумачења.

Најбоље се ове појаве односа унутрашњег света са спољашњим изражавањем дају посматрати на свакодневним случајевима. Грос сматра да се тај узајамни однос у обичним догађајима јаче истиче и испољава, него код ужасних злочина и убиства. Овде су спољашњи покрети, који одговарају унутрашњим радњама и стању душевном виднији и непосреднији. Треба посматрати обичног човека кад говори на телефону: једном руком држи левак за слушање, а покретима друге руке може се доста сигурно познати и одредити његово душевно стање; кад броји он диже несвесно један прст за другим; кад псује млађе, он стеже наизменично песницу; кад се присећа нечега трља руком чело и т. д. То су укоренењи покрети у нама и они нас никада не пуштају и испољавају се чак и онда кад човек лаже. Јер, кад човек намерно лаже има стално у свести представу истине, и она се испољава у појединим гестовима нехотице. Спенсер сматра да је та појава општа да један осећај, кад пређе извесан степен, испољава се обично

као телесни појав. Славни енглески лекар Charles Bell мисли да оно што се назива и сматра за спољашњи израз и знак страсти, није ништа друго, него пропратна појава оних хотимичних покрета, које тело у извесних приликама и расположењу мора да чини. То је доцније и Дарвин доказивао. На пример, кад се слуша што ужасно, онда се на лицу праве неке гримасе или се скупљају руке. Те појаве дају се посматрати и у животињском свету: бик обара главу пред црвеном бојом, грабливице клећећу кљуном, мачке се пред псима костреше и т. д. Ове појаве иду и прелазе с генерације на генерацију и оне после постају типичне и прилагодје се организму, као што се мускули носача прилагодје на терете, борца на фехтовање и гимнастичара на извијање појединих делова тела. У току времена ове се појаве развијају и постају типичне и ми говоримо о лицима која су груба, страсна, нервозна, скромна, животињска и т. д. Ове појаве дале су повода италијанском научнику Ломбрози да оснива своју криминалистичку теорију о злочину. Али наглашавајући се и сувише на ове и оваке појаве он је изводио нетачне закључке. Ломброзо није изнајлазач ове поставке. Ј. В. Friedrich је раније од њега тврдио да се код извесних моралних дефекса могу доказати извесна соматичке т.ј. телесно паталогске појаве. Савремена Психологија не полаже много на њих, али тек ипак налази да ти спољашњи знаци, који се показује на телу, стоје у узајамном односу и вези са душевним стањем. Узмимо свакодневне појаве за пример: поле разумнији човек врло лако може да позна старог ловца, бившег официра, глумца, каћиперку; јер сваки од њих има с поља на себи нешто што испољава његово душевно стање и што је специфично ловцу, официру, глумцу или каћиперки. Прави познавалац и психолог ће у овим стварима моћи да иде много даље и он је у стању да позна и одреди трговца, чиновника, агента, касарина, обућара, вагабунду, скитницу, педерасту и т. д. Кад се једном једна појава или чињеница у њеним грубим формама обележи као тачна, онда се могућност за њену тачност мора признати и код финијих појава, јер граница између грубих и финих појава не може се поставити, пошто она у главном зависи од умешности и способности самог посматрача. Питања и појаве ове врсте врло су разграната и човек се њима увек лако бави. Готово сваки лаик говори о глупим и умним физиономијама, а стручњак иде много даље, бави се посматрањем физиономија и ствара краниоскопију, читава науку о читању људских физиономија; то посматрање може да иде врло далеко. Појаве страха и радости, задовољства и бола проучавају сликари, скулптори, глумци и баве се изучавањем мимике. Неко разликује душевне особине по цртама руке и бави се хирономијом; други проучавају рукопис и потпис и из њега читају да ли је човек, који га је писао глупак ил не, да ли је генијалан ил не, и отуда читава наука, која је позната под именом графологије. Нико ове појаве не може да одриче, као ни значај њихов,

али границу сазнања и докле досежу — то нико не зна.

Спенсер је утврдио важност треперења гласа и нашао да је у вези са унутрашњим стањем; а то је појава, на коју нико пре тога није обраћао пажњу. Њу је и Дарвин проучавао. Он вели: „Личност, која мирно говори о рђавом поступку или незнатно пати, говори готово увек у високом тону. Дубоко јецање или продривна вика показују велики бол“. Криминалисте имају највише прилике да се баве проучавањем и посматрањем ових појава.

Правници и Криминалисте имају прилике да посматрају ове и овакве случајеве. Ко има искуства тај може из тона гласа, из његовог треперења да сазна, шта хоће и чему тежи онај који исказује своје мисли пред иследником. Кривац, на пример који не зна у ствари за шта га и зову пред суд, у своме говору и гласу доказује такав тон и звук, да изгледа као да пита, ма да сам никако питање и не изговара; онај, који је дубоко увређен, који је неправедно позват и окривљен говори ватрено, запаљено и загушено; врло је значајан тон и звук гласа човека, који износи нешто хрђаво против другога, а није никако или довољно уверен у истинитост оног што саопштава; а још је значајнији звук гласа код кривца, кад одриче дело које је учинио. Ове појаве су врло карактеристичне и за знајца су од велике вредности, при кривичним истрагама. Криминалиста њих треба да појми и њима да се користи.

Нема спора да ови различити тонови и треперења гласа могу криминалисту да заведу, јер ко се за тим поведе често ће тој појави и чињеници много пажње да поклати и ако је десет, па и сто пута тачно се тим користио, може му се десити ипак да погрешни.

Симулација и обмане у овој области тешко се и ретко дешавају. Неко покушава да обмане криминалисту; али за така поступања треба веома јака пажљивост и присебност. Јер чим се предмет или кривица дотакне личности онога који говори и несвесно тон и висина гласа постају другачији. И баш том променом тона може да се уочи симулисање.

К овим појавама гласа и висине његове треба додати и покрете појединих делова, гестове. Lazarus и Stricker су их нарочито проучавали. Сваку јачу душевну радњу или потрес прате спољашњи гестови и покрети, који у свему одговарају унутрашњем расположењу.

У врло блиској вези и сродности са овим појавама стоји мењање боје на лицу и тој се чињеници још и дан дањи придаје велика важност, ма да је то врло погрешно. Изненадно бледило је одавно мање привлачило на себе пажњу јер је мање и упадљиво у очи; али није ни најмање тачно да бледило изненадно на лицу не може бити симулисано, јер се утврдило да се може и вештачким начином побледити. Бледило као што је познато постаје услед грчења извесних мускула који држе и окружују крвне судове и отуд се умањава струјање и кружење крви. Овака лучења наступају само при јаком

изненадном пренаду, гњеву, страху, огорчености, укратко при узбуђењу које се не може симулирати, ни вештачким путем изазвати.

Сличне појаве бивају при обливању ђуменала по лицу. У таквом случају наступа ослабљење нерва, који се завршују у малим артеријама, при чему се мишићни конци крвних канала опусте, клону и тада настаје јачи потисак крви. И црвенило се може код појединих људи да изазове на вештачки начин.

Кривицу нечију или невиност не може апсолутно ни мало да докаже црвенило на лицу, јер има пуно људи, који се зацрвене не осећајући ни труна кривице у себи за ма шта. Има људи који, чим им причате ма каку драстичнију ствар, на пр. о каквој дрској крађи, о разбојништву, убиству и др. они се одмах зацрвене.

Ова појава наплачења крви у образе тј. црвењења распрострањена је по целој земљи. Оно се јавља код образованих и необразованих. У први мах се мислило да образовани људи лакше поцрвене; међу тим то није тачно.

Најпосле треба приметити да има случајева црвењења, који немају ничега заједничкога са психичним појавама. Меуер назива то вештачким црвењењем, боље рећи механички проузроковано црвенило. Има људи, а нарочито женских које при додиру туђе руке са њиховим образом одмах поцрвене. Но ове појаве не спадају у криминалистику.

(наставиће се)

ИСПИТИВАЊЕ СВЕДОКА

(СВРШЕТАК)

2. Сугестивна су питања забрњена.

Иследник је дужан увек поставити такво питање, да се на њега не може одговорити просто са „да“ или „не“; постављеним питањем мора га подстаћи да опширно казује у том правцу. Буде ли случај, да сведок даје исказ написмено, иследник му неће допустити, да га само прочита, па призна за свој; потребно је, да га он пред иследном влашћу сам, слободно и у целости понова исприча; приликом читања, сведок би увек просто потврдио све нетачности и претераности. Дешава се, да се у току истраге сведоку има да покаже ради познавања извесно лице или ствар; тада ће иследник захтевати од њега, да да опширан и детаљан опис лица или ствари у свима правцима, да би према њему и сам иследник могао доносити свој суд о идентичности. (Види § 108. нашег кривичног судског поступка).

Ни у ком случају иследник не сме допустити, да сведок у напред зна шта су казали други сведоци, а шта стручњаци о самом делу, у коме се он има испитивати као такав. Није ретко, да су душевно нестални људи лако наклоњени, да оно што су сами искусили и оно што су од других чули, стоје у једну целину, и онда у најбољем веровању и са поузданошћу казују то као лично искуство,

што у стварности нису сами сазнали или бар не знају тачно. С тога је за препоруку, да се не допусти да се сведоци подуже забављају случајем који је предмет истраге пре но што би дали свој исказ пред влашћу. У случају, да се има испитати више деце, треба свако од њих питати понаособ, у одсуству друге; иначе друго дете види, какво је лице направило и шта је говорило прво, па и оно тако говори. (Види § 104. кривичног судског поступка).

3. *Поступање иследника, кад сведоци лажно сведоче.* Увек је иследнику дужност, да провери, приликом испитивања сведока, да ли се њихови искази слажу са осталим околностима, које постоје у истрази. Код извесних противуречности, иследник ће умесним пропитивањем сазнати, откуда долазе те противуречности код сведока. Није паметно упадати одмах у реч сведоку и гонити га да мења исказ, чим он не каже што тачно. Иследник ће га увек пустити, да најпре мирно до краја исприча што је започео, па тек кад буде готов он ће му представити, шта стоји у противуречности са његовим исказом.

У једним страним новинама изнео је лепо један сарадник, како не треба да поступа иследник у току свога рада са сведоцима:

„Мене је, као заклетога сведока, приликом —саслушања, председник суда нагонио својим упадањима у реч и ускраћивањем речи да неверно представим случај; т. ј. било је немогуће учинити конгруентним оно што се десило, моје излагање и свахање суда. Тиме ми је створен неки особити, спутан, скучен и неадекватан однос према судији, а то ми је притискивало главу и груди, и у исто време оптерећавало и мозак. Пало ми је још у очи, да је с појудом прихватано и примано све у позитивним исказима других сведока, који су испитивани као ја, док је, напротив, зловољно и нестриљиво одбаћивано све оно, што је услед забравности и непажљивости постало сумњиво“.

Ако је сведок у напред решен да лажно сведочи, иследник га може неки пут логичним путем да нагна, те да постепено један по један исказ опозива и да покаже оно што садржи доказне прилошке, чија се тачност не може спорити, н. пр. своја сопствена писма.

Ако се сведок не може склонити, да каже чисту и праву истину, иследник ће га заклети, не би ли га на тај начин приволео да говори истину.

Неки пут се може приметити, да ће се сведок радије и заклетити но што ће истину казати; тада га иследник неће закљичати, али му мора предочити (види трећи став § 112. кривичног судског поступка), да се у таквом његовом поступању може наћи казним радње. Остане ли, пак, сведок и поред свега тога при своме исказу, иследник ће повести противу њега кривичну истрагу, наравно претпостављајући случај да постоји намера. Мериу за принуђавање сведока да сведочи о ономе што зна прописује § 100. нашег кривичног поступка: „Ако сведок зна, па неће никако

да сведочи о ономе о чему се пита, иследник ће га принудити притвором.... Чим сведок сведочењу искаже престаје казна притвора. Овако ће се поступити и кад се сведок или вештак не би хтео заклетити“.

Само у важним случајевима, треба таквог сведока одмах и притворити, због сумње на тајни договор са кривцем.

Примера ради изнећемо један случај из полицијске праксе. Један се сведок заклео на то, да од покретности и непокретности нема ничег више сем одела и неких ситница. Постојала је сумња, да је он дао четворици другова своје уложне књижице, да из њих дигну његов новац. Приликом првога испитивања, сва четири друга сведочили су, да ништа нису примили од окривљенога. Више околности говорило је у пркос томе за то, да су сведоци морали примити уложне књижице. Истрага за дело кривоклетства простре се тада и на њих због саучешћа путем лажног сведочења. По том изврши власт претрес код све четворице и нађе код свакога по једну уложну књижицу, коју им је дао окривљени ради изузимања новца из штедионица. Тада су без околишења сви сведоци признали.

III.

Треба ли веровати сведоку?

Не одговара увек истини оно што сведок каже. Неки пут он намерно лаже, или се преварио приликом сазнавања онога о чему сведочи, или га је оставило памћење. У сумњивим случајевима иследник може овако радити и треба ово све да извиди:

1. *Има ли сведок добру вољу да каже истину?*

а. *Да ли је сведок заинтересован исходом ствари?* У таквим случајевима ваља обратити нарочиту пажњу на то, да ли је сведок у напред изјављивао, да неће да каже истину, а и то, да ли је ко год покушавао да утиче на њега?

б. *Да ли је сведок долазио у противуречности?* Такве су противуречности важне само када се налазе у важним тачкама догађаја, који се истражује; напротив, од мање су вредности, ако сведок одступи у својим исказима код споредних тачака, а особито ако сведочи о ономе, што је већ пре дужег времена сазнао или сведочио

Временом свако сећање бива све тамније и непоузданије; сведок чује или чита шта други мисле о њему познатој ствари, па то лако меша са својим сопственим сећањем, и отуда постају одступања од ранијих исказа код савесних и поштених сведока.

в. *Каквог је карактера сведок?* Већ у напред треба мало покљачати вере злочинцима од занатима и оним сведоцима, на које су се они позвали; за тим се такође мало може веровати проституткама и потказивачима. Са исказима девојчица од 12—15 година иследник мора бити особито предострожан. Нарочито, ако се тиче њихове личности, оне су склоне да дају скроз неистините или бар претеране исказе; много се пута деша-

вало, да су оне лажно представљале као да је над њима извршена насилна обљуба, само да би се направиле интересантне. За такве двојнице треба питати родитеље или њине учитеље, шта мисле о њиховој љубави према истини.

Није редак случај, да оптужени или његов бранилац траже да се испита путем надлежне власти прошлост сведока, који је својим исказом незгодан по повољан исход истраге за криву страну. То не треба из принципа допустити. Погрешна је и та практика, кад извесни браниоци траже да се пита сведок о нечему, где он изгледа као више мање порочан човек, и то сведок који терети кривца; или н. пр. што доводе пред суд читав низ сведока, који говоре о тамним цртама из прошлости таковога сведока. Судскоме је иследнику дужност да штити сведока од тако мучнога положаја, одбијајући питања нарочито онда, ако она ништа не доприносе ствари или садрже напад или увреду за сведока.

2. Моћ посматрања у сведока.

а. *Физичка способност за посматрање.* Иследнику је дужност да се тачно обавести, може ли сведок добро да види, чује и да ли разликује боје. *Винчену* износи теорију по којој човек здравих очију, кад добро познаје човека чији изглед пада у очи и лако се може распознати на дневној светлости, може познати овога на одстојању од 100—150 метара; ако је његов целокупан изглед мање особен, може га познати само на 40—80 метара, а ако га мање познаје, само на 20—30 метара. При том још, све зависи од светлости. У првој четврти месечеве светлости може се распознати извесна личност само на 2—6 метара, код пуног месеца на 7—10 метара даљине, а ако је добро позната личност до 15 метара.

б. *Психичка способност за посматрање.* Није довољно сазнати нешто само тиме, ако се прими спољашњи утисак; много је више потребно, да тај спољашњи утисак преради дух, психа; тек ће се тада моћи сазнати право стање појаве. Та способност сазнавања нечега, способност душевнога схватања, мора бити добро извезбана. Без тога школовања или се не може ништа схватити, или су схватања површна и отуда долазе погрешна разумевања. Према томе мала деца имају скућену способност за посматрање; она све схватају онако, како то одговара њиховом кругу појимања. Али и одрасли су у својим опажањима само у толико способни, у колико су се за њих образовали. Ипак се за то не може рећи, да је један душевно високо образован човек у сваком погледу способнији да правилно посматра, него ли какав необразован човек. Шумарски радник увек ће тачније смотрити случајеве и појаве у шуми, него ли куд и камо образованији варошанин. Извесан ће господин разговарати са каквом дамом читавих пет минута, а можда неће видети, да она има неке уметке на хаљини; дама пак, која се у трку провезе, спази при том какве је уметке имала друга дама и да ли су прави или вештачки.

Кад је у питању способност сведока за посматрање, није довољно објаснити само, да ли је он у опште душевно образован, већ и то да ли је та његова способност посматрања образована у правцу оне ствари, која је у питању. Неки пут је од користи да се испита та способност посматрања у сведока. Ако н. пр. сведочи о каквим остојањима треба га питати да каже, колика је дужина судске сале или табле. Слично се може успети ако он сведочи да је у руци другога видео дванаест комада новаца, да је чуо узвик с десне стране, да увек може да позна онога кога је само један пут видео. (*Грос*).

Неки пут је могућно да сведок изјави како је нешто видео, али није чуо речи које су у тај мах пале. Тада ваља испитати његову способност, у коликом одстојању може да види и чује једновремено. Има много људи који ништа не чују кад нешто гледају, пошто им ово скрене сву пажњу (*Клаусман*).

Приликом расуђивања о способности сведока ваља пазити, да ли је он за време сазнавања ствари био раздражен. Извесан степен раздражења појачава способност за посматрање, а велико раздражење, страх, преплашеност, жеља и нада умањују је. Кад сведоци посматрају извештај злочин, то их доводи често у такво раздражење, да даљи ток готово никако и не примете. И гнев утиче да посматрање буде једнострано и да се извесни моменти и не примете.

Један жандарм задржи једнога велосипедисту, и овај га том приликом увреди. На претресу признао је он у неколико увредљиве речи. Не знајући ништа о признању оптуженога, један сведок, који се с њиме возио, са великим гневом сведочио је да је жандарм врло оптро присуио оптуженоме, и са највећом поузданошћу порицао, да је оптужени ма какву увредљиву реч рекао. Могућно је, да је, приликом сусрета са жандармом, сведок био толико гневан на њега и да га је то расположење тако надвладао, да ништа није чуо шта је његов сапутник рекао жандарму.

в. *Верност сећања код сведока.* С једне се стране по нешто заборавља, а с друге се стране духом прерађује оно на шта се сећа, те се тиме чини неверним. Погрешно је веровати, да се душевно нормалан човек увек потпуно тачно сећа. Треба свагда придавати и код срећеног и просечно мирног сећања извештај степен погрешности као нормалну ознаку човека. Сећање без погрешке није правилно већ изузетак (*Штерн*).

Тачност сећања зависи од јачине утиска, који је добивен приликом опажања. Према томе човек се увек може мање тачно сетити онога што није сам запазио, него сведочи по чувењу од другога.

Професор Лист чинио је један такав покушај у своме *Криминалном Семинару* и успех је био овакав: Један кривичан случај предаван је, као исказ оптуженога пред једном групом слушалаца; за тим га је један од ових слушалаца испричао одмах другој групи, даље један члан ове друге групе трећој, и најпосле један члан

ове последње испричао га је одмах четвртој групи.

Четврто је причање било потпуно одступање од правога стања какво је изнесено у првом причању догађаја, и то чак у битним његовим појединостима.

Верност сећања бива поремећена нарочито дугим протицањем времена, као и експанзивна снага представе јаком фантазијом и нагоном за увеличавање. Ко више пута даје исказ о једној ствари, па има при том да да суд и о неком степену, лако пада у ту грешку, да увеличава приликом оцењивања онога што се од њега тражи.

Д-р Неке добио је један ударац по лицу за време свога посећивања болесника у лудници у Хамбургу. Он је по том продужио свој рад, чинио је и многе обичне примедбе, али како он сам прича, не зна ништа шта се после десило и шта је радио од онога момента кад је добио ударац.

Сећање о ономе што се пре десило може бити поремећено пијанством и поремећајима главе, а каткад чак и са свим изгубљено. Са предострожношћу ваља увек примати исказе сведока који су добили ударац по глави или су били јако напити; по некад такви сведоци ништа не знају, али уобрази да су сами видели и сазнали оно што су у ствари чули од другога.

Нарочито код важних сведока од користи је путем психилошких стручњака испитати њихову способност за опажање.

Вилијам Штерн изнео је лако употребљиву методу за таква испитивања, коју је применио на више особа; дао им је да гледају извесну слику, сваку по три четири минута, па су имали да испричају шта су видели на слици. Свакако да ово сазнање неће бити увек довољно. Извесни људи имају добро памћење за једну врсту утисака, а рђаво за другу; а и саме појаве у животу различно остављају, утиске код свакога човека, некад дубље, а некад слабије. И то иследник мора имати у виду приликом испитивања сведока.

Предусретљивост иследникова према сведоку и радња његова за прибирање и испитивање сведока у изложеноме смислу, довешће ток истраге до истине.

Д. В. Вакић

ПОУКЕ И УПУТИ

Један случај неумесне примене чл. 152. закона о општинама.

Одбор, а за тим и збор општине л.... 18. октобра 1904. године, решио је, да се за дужни школски прирез општини св... уступи примање општине л..... од општине сед...

Ову одлуку суд општински пошље средској власти. Ну ова је задржи од извршења решењем од 28. октобра 1904. год. Бр. 21562. за то:

1.) што у азбучном списку није означен број страна, нити га је оверио деловођа;

што збор није ни објављен;

3.) што су у објави именована три, а на збору била четири члана гласачког одбора;

4.) што у записнику није назначено, да је гласачки одбор оверио азбучни списак, нити је додан празан табак, ради утврђења укупног броја гласача, нити је објављен укупан број гласача, нити резултат гласања, и

5.) што у актима нема писмено о деоби сед... и л... општине.

Стога су акта, преко начелства окружног, послата Министру унутрашњих дела, који није нашао законских разлога, да решење средске власти поништи, те је предмет послао Државном Савету на решење актом својим од 12. новембра 1904. године ПМБр. 31892.

Државни Савет, без обзира на то, постоје ли или не неправилности зборске радње, изложене у решењу непосредне надзорне власти, нашао је, да решење надзорне власти не одговара закону, из ових разлога:

„Непосредна надзорна власт може задржати од извршења, на основу чл. 152. закона о општинама, само ону одлуку, која би била противна закону и законским одредбама, и, у смислу поменутог чл. 152. и 156. закона о општинама, навести те прописе законске, којима је одлука противна. Ну, да ли је радња зборска правилна, је ли дакле при сазивању збора, и на самом збору рад саобразан закону, или има какве неправилности у радњи зборској, може бити само предмет жалбе, у смислу чл. 170. закона о општинама, по којој ће ово питање ценити не надзорна власт, већ Државни Савет.

Па како, у даном случају, надзорна власт, у смислу чл. 152. и 156. закона о општинама, не наводи ни један пропис законски, коме би задржана одлука зборска била противна, већ наводи само неправилност у радњи зборској, то се, према наведеном, погрешно и упуштала у оцену ових питања, јер, по чл. 152. и 170. поменутог закона, није ни била за то надлежна.“

С тога је Државни Савет, одлуком својом од 10. маја 1905. год. Бр. 3008., на основу чл. 152. закона о општинама, поништио решење надзорне власти.

Пенсионару, који живи на страни, може се, по § 78. закона о чиновницима грађанског реда, одбијати на потпуној каси, на којој пензију прима, 10% од његове пензије, кад се утврди, да стално живи на страни.

Т. Т., начелник Министарства иностраних дела у пензији, тражио је молбом од Министра финансија, да му се из државне касе врате 736-74 дин., колико му је, по § 78. закона о чиновницима грађанског реда, одбијено 10% од пензије, за време од 1. јануара 1903. год. до краја јуна 1904. године, за које је време примао пензију у иностранству. Уз ову своју молбу поднео је решење Председника Министарског Савета од 15. новембра 1902.

године ПМБр. 328., којим је извештен, да му је дато највише одобрење, да може живети ван земље, докле буде његова приватна потреба то захтевала.

Министар финансија одбио га је од овог тражења решењем својим од 15. октобра 1904. године ДРБр. 18570., наводећи:

„Одбијање 10% од пензије молиоцима вршено је на основу § 78. закона о чиновницима грађанског реда, који гласи: „Нико не може без одобрења Краља, у туђој земљи, у којој мисли стално живети, пензију уживати. Но ако би му се одобрило, да може пензију уживати у туђој земљи, где се стално настанио, одбијање му се 10. процената.“

Одатле излази, да пензионару за привременог боравака у туђој земљи није потребно одобрење Краља. Законодавац није изречно казао, шта се има сматрати као сталан боравак али при свем том боравак који траје више од године дана, има се свакојако сматрати сталним, јер, у противном, могло би се тврдити, да неко може беспрекидно и десет година живети на страни, па ипак да то буде привремено. Тиме би поменути законска одредба била без сваке вредности.

Онај, који је беспрекидно више од године дана живео на страни, на тврди, да је тај боравак био привремен, има то доказати. Међутим молилац је уз своју молбу као доказ поднео решење Председника Министарског Савета ПМБр. 328., којим је извештен, да му је, на основу § 78. зак. о чиновницима грађ. реда, дато највише одобрење, да може живети ван земље.

Овим решењем молилац не доказује, да је боравак на страни за целу 1903. и половину 1904. прекидао; нити подноси какав други доказ за то да би се његов боравак на страни могао сматрати привременим.“

Државни Савет одлуком својом од 20. маја 1905. године Бр. 3443 поништио је решење Министарско, са ових разлога:

По § 78. закона о чиновницима грађанског реда, нико не може без највише одобрења у туђој земљи, у којој мисли стално живети, пензију уживати. Но ако би му се одобрило, да може пензију уживати у туђој земљи, где се стално настанио, одбијање му се 10. процената.

Стално настањење на страни, по овој одредби законској, повлачи за собом, као последицу, одбитак 10 процената ако би пензионар тражио да може пензију уживати у туђој земљи.

Овај случај, као што се из акта види, није код жалитеља.

Жалитељ је актом, упућеним Председнику Министарског Савета, новембра 1902. године ПМБр. 328, ради лечења и из неких важних породичних узрока, тражио највише одобрење, да може, докле му потреба буде захтевала, остати у иностранству (Паризу); али је у исто време напоменуо, да ово одобрење тражи с тога да не би дао повода Министру финансија, да над њим погрешно примењује § 78. закона о чиновницима грађанског реда.

Према овој преставци жалитељевој, која има да послужи као мерило у оцени питања о његовом бављењу на страни, не

може се изводити, да је његова намера била, да остане стално на страни. Напротив, ова његова преставка јасно одређује намеру за привременим бављењем на страни, — докле му потреба буде захтевала. У овом смислу извештен је и решењем Председника Министарства од 15. новембра 1902. године МПБр. 37. о издатој му највишем одобрењу, у коме се такође истиче привременост бављења жалитељевог на страни.

Па како привремено бављење пензионара на страни не даје могућности Министру за примену § 78. зак. о чиновницима грађанског реда, то у овом случају на жалитеља није могла бити примењена ова одредба законска.

Предмети који се израђују у рејону вароши Београда не подлеже плаћању општинске трошарине.

С. П., овдашњи месар, обратио се трошаринској управи општине београдске и тражио, да га управа решењем извести: на основу чега му се наплаћује општинска трошарина од 5 пара на кило кобасица, кад он већ плаћа аренду на месо.

Управа општинске трошарине решењем од 11. децембра 1902. године № 3986. известила га је: да се наплата трошарине на кобасице и саламу врши на основу тач. 2а. тарифе од 1893. године. Указа од 19. фебруара 1902. године и решења суда општине београдске, а по прорачуну т. 7. привременог упуства, прописаног од општинског суда, као доплата по 5 пара дин. на кило.

Министар финансија, коме је жалба изјављена, нашао је: да је решење општине београдске и њене трошаринске управе на закону основано, поред разлога изнесених у том решењу, још и са тога, што је, по чл. XII. правила за извршење закона о варошкој трошарини у Београду од 21. децембра 1890. године, суд општине вароши Београда овлашћен, да овакве случајеве расправља и његово решење о томе сматра се као допуна правила.

Незадовољан овим, жалитељ се обратио жалбом на Државни Савет, који је нашао: да овде није случај из чл. 1. закона о трошарини од 21. децембра 1890. године и да општински суд ни једним законским прописом није овлашћен, да може наплаћивати какву таксу и на кобасице.

Ово саветско посматрање усвојио је и Министар финансија.

Надзорне власти у решењу, којим задржавају од извршења одлуку општинског одбора, треба увек да наведу и закон коме је та одлука противна.

Општина заблашка обратила је се начелнику среза трнавског, тражећи: да нареди општини жекевичкој, да јој плати извесну суму дужног школског приреза за године 1901. и 1902.

По овом тражењу, општина жекевичка изјавила је: да она на име школског приреза, ништа не дугује општини заблашкој и да је све, што је, на име школског приреза, имала давати, издато.

Начелник срески налазећи: да општина јежевичка није издала целокупну суму, буџетом предвиђену за школу, наредио јој је актом № 10162., да тражену суму исплати општини заблањској.

Према овој наредби начелника среског одбор општине јежевичке донео је одлуку од 22. октобра 1904. год. № 2378., да оно, што општина није дужна не може ни да плати, а општина заблањска, ако мисли, да на потраживање има каква права, нека се обрати редовном тужбом преко надлежног суда.

Среска власт, налазећи, да је општина јежевичка дужна да плати, и да није поступила по наредби № 10162, решењем својим од 30. октобра 1904. год. № 11017. задржи одборску одлуку од извршења.

По изјављеној жалби од стране суда општине јежевичке, Државни Савет одлуком својом од 24. маја 1905. године, № 3331., поништио је решење среске власти са ових разлога:

Решење по форми не одговара закону, јер среска власт није у смислу чл. 152. и 126. закона о општинама, навела ни један законски пропис, коме је одлука одборска противна.

Сем тога, ако суд, или одбор неће да изврши какву наредбу среске власти, а она налази да је на закону основана нема места примени чл. 152. закона о општинама, који ове случајеве и предвиђају.

Расписи Министра Финансија, о разрезу и наплати порезе, не могу бити предмет жалбе Државном Савету.

Трговачко-извознички еснаф среза моравског изјавио је жалбу Државном Савету противу расписа Министра Финансија од 23. марта 1904. године ПрБр. 8964., због разреза пореза на извозничке радње.

Ову жалбу Државни Савет одлуком од 20. маја 1905. године № 2936. одбацио је као неуредну, на основу чл. 23. свога пословника, налазећи, да овде нема одлуке Министрове, противу које би се, у смислу чл. 48. саветског пословника, могла изјавити жалба Државном Савету.

Расписом Министра Финансија, противу кога је жалба изјављена, није повређено ничије приватно право, већ се њиме само наређује пореским одељењима, како се она имају управљати, приликом распореда пореза на извозничку радњу. Тек доцније, кад пореска одељења буду извршила распоред пореза на дотичне радње, само порески обвезници, који нађу да је исти противан закону, могу се користити правом, које им даје чл. 120. закона о непосредном порезу и жалити се Министру Финансија, а за тим и Државном Савету.

Један случај из чл. 74. закона о устројству војске.

М. Д., управник П. Банке, резервни артиљеријски поручник, обратио се Министру војном, преко надлежне команде, да га, на основу чл. 74. закона о устројству војске, преведе у П. позив народне војске, пошто је у 33. години, а није државни чиновник, те, по закону, није обавезан да служи у I. позиву, у ком се води као водник III. батерије дунавског артиљеријског пука.

Решењем од 4. августа 1904. године ФАБр. 6795., Министар га је одбио од овог тражења, из разлога: што, по чл. 74. закона о устројству војске, резервни официри, који су државни чиновници, служе, без обзира на године старости, у оном позиву, где се одреде, а остали служе по годинама старости, али се могу употребити на службу и у млађим позивима, ако на то пристану у миру, а у рату, ако то потреба захте.

Па како распоред, по коме је молитељ М. Д. одређен за водника III. батерије дунавског артиљеријског пука у I. позиву, важи у исто време и за ратно стање, то не може бити преведен у П. позив.

Државни Савет одлуком својом од 6. априла 1905. године Бр. 2232., по изјављеној жалби поништио је решење Министрове, из ових разлога:

По чл. 74. закона о устројству војске, резервни официри, који су државни чиновници, служе, без обзира на године старости, у оном позиву, где се одреде... и т. д.

Жалитељ није државни чиновник, већ чиновник приватног удружења, те по томе на њега не може бити примењена наведена законска одредба, већ њено пројужење, у којој стоји: » а остали служе у позивима по годинама старости, али се могу употребити на службе и у млађим позивима, ако на то пристану у миру, а у рату, ако то потреба захте«. Дакле, жалитељ се по годинама његове старости има одредити, за време мира, са службом у одговарајући позив, кад не пристаје да служи у млађем позиву; а у ратно доба, може бити, и без његовог пристанка, одређен да служи у нижем позиву.

Да ли ће распоред службе резервних официра у појединим позивима важити и за време рата, то је особено питање; међутим распоред учињен на случај рата не може да важи и за мирнодопско време. Противно напред наведеном пропису законском, већ само у случају рата.

Један случај из § 465. грађанског судског поступка.

Начелник среза јадранског продавао је на јавној лицитацији, за наплату кривичних трошкова Владислава П., из Трбосиња, по пресуди првостепеног дознског суда од 15. новембра 1891. год. Бр. 12625. његово — Владисављево — непокретно имање. На тој лицитацији купио је Коста Х., из Миливе, једну земљу за 206. динара и на име кауције положио 10 дин.

Кад је продаја постала извршена, среска власт позвала је купца Косту, да положи куповну цену. Купац Коста пристао је власти и изјавио, да је он новац положио М. Ђ., бив. писару тог среза, који је осуђен за више злоупотреба у дужности. Пошто о овоме није поднео никаква доказа, среска власт одреди другу продају на његову штету.

На тој другој продаји продата је та земља другом купцу за 131. динар, — дакле за 75. динара мање, него што је била продата првом купцу Кости.

С тога среска власт, налазећи, да је, по § 484. грађанског судског поступка, први купац, Коста, дужан накнадити ову

штету, а сем тога и трошкове око нове продаје, донела је своје решење Бр. 2590., којим је, на основу тач. 6. § 465. грађанског судског поступка, решила, да се од њега наплати 79.58. динара и употребе на исплату кривичних трошкова Владисављевих, пошто се претходно наплате трошкови око извршења,

Ово решење одобрило је начелство округа подринског, а решење овога Министар унутрашњих дела решењем својим од 25. марта 1904. године ПБр. 8662.

По изјављеној жалби, Државни Савет одлуком својом од 30. априла 1905. године Бр. 3041. одобрио је решење Министрове, као саобразно закону. М. В.

ПОУЧНО - ЗАБАВНИ ДЕО

СНОВИ ЗЛОЧИНАЦА

Пред законом је злочинац. Понова је умочио руке у крв. Ово му је треће или четврто злочинство. Ако се дочепа слободу ово му неће бити последње.

Многи мисле да њега потреса душевни немир, а преко ноћи нема спокојна сна. Боже сахрани! И стари су исто тако мислили да се убица осећа страшно, да га гоне фурије, да га мучи савест и да му не да спавати. Психолошко проучавање разбило је ту заблуду. Тако могу мислити нормални људи и предпостављати да савест једног злочинца подноси ујасне ударе и да је убица од заната душевно скршен. На првом месту ваља знати да злочинац није нормалан створ и злочин који је он учинио свакоме може изгледати крвав, ужасан, страхан, али њему он не изгледа тако страхан. Злочинац је ненормалан; према томе и његова осећања и представе битно се разликују од истих психичних процеса код нормалних људи. Злочинац нема ону јачину осећања, коју имају други људи; шта више, врло често спољашњи знаци, дефекти, недостаци, неправилности од сваке врсте, показују и психичну разлику између њега и нормалног човека.

Питање је: због чега би злочинац требао рђаво и немирно да спава? — Ни због чега. Деспин чак доказује да сну праведника ништа толико не личи као сан убице и злочинца. А Мишле, познати историчар револуције износи за Шарлоту Кордај, да је, оне ноћи, пошто је већ убила Марата, спавала као заклана. »Легла је, вели он, још у пет часова по подне и пробудила се тек сутра дан и спавала је сном праведника.« Професор де Сантис посматрао је у казатаму Регина Соели у Риму једнога доста образована човека који је брата свога убио једним кујанским ножем. Кад га је професор питао: како је спавао те ноћи, овај одговори »Спавао сам врло добро. Нисам знао да ће мој брат после оног ударца ножем умрети.« Шарлота Кордај је веровала да убиством Марата спасава Француску, да чини велико дело и та је представља обузимала њену душу и стално владала њом. И за то је спавала као да је учинила какво богоугодно дело. Сан поменутога брато-

убице показује човека без осећаја или са затупљеним осећајима.

У делу Ф. Достојевскога „Записци из мртвог дома“ износи се доста примера како злочинци и убице спавају. Достојевски наводи да је најчешћа појава у сну убилаци и злочинаца гестукуирање и говор. На лицу злочинца у сну се показују разне црте, које одговарају садржини сна. Ломброзо у своме познатом делу „Урођени злочинац“ доказује да убице много сањају, а неки имају немирне снове тек после изречене пресуде. Е. Фери износи своја посматрања и тврди да злочинци, после извршеног дела веома спокојно спавају. Шта више он иде још даље и доказује да се по природи сна и спавања може да прави разлика између рођеног злочинца и душевно болесног човека, који злочин врши. Злочинац, који је душевно болестан, после извршеног убиства, спава као какав епилептичар после дејства епилепсије, а урођени злочинац, после извршеног злочина, има са свим природан сан и спава, као какав честит и уморан радник после тешкога дневног рада.

Прва систематска посматрања о сну и спавању злочинца дао нам је Др. де Сантис, професор Психијатраје у Риму, а у делу „Снови“, медицинско психолошка посматрања. То је дело преведено без мало на све културне језике и обратило је на себе велику пажњу свију криминалиста. Подаци које нам даје де Сантис, врло су важни.

У том свом делу износи де Сантис доказе из којих ми видимо како спавају и шта сањају убице и злочинци. Он је отпочео своја посматрања и студије у Орвијету, још пре четрнаест година. Де Сантис је проучавао снове четрдесеторице злочинаца. Број тих посматрања није био довољан да би према њима могао изводити какве закључке. С тога је он године 1896. наставио своја проучавања и посматрао још 85. злочинаца од којих су били 24. женске. То су већином били убице. Сви су ови убици били окарактерисани као физички и нервно здрави, дакле припадали су правом типу злочиначком.

Прво је питање било, које је де Сантис хтео да проучи, ово: спава ли злочинац редовно сваке ноћи или не спава? Да ли спава много или мало и како спава? Спавају ли злочинци у слободи чешће или ређе или кад су у казамату? О чему злочинци сањају најчешће? Дали сањају што ретко, чудновато, страшно, ужасно или весело, равнодушно и пријатно? Дали сањају о злочину који су извршили? — итд.

Де Сантис је дошао до ових резултата: Прво је посматрао 40. злочинаца, мушких и од њих су 13. сањали често, 22. ретко, а само 5. никако. По том је посматрао још 61. и нашао да често сањају 9. ретко 28. а никако 24. Код жена, на 24. посматрања, долази њих 7. често, 14. ретко, а 3. никако. Код првих 40. злочинаца било је невропатичара, 2. невратеничара и 3. старе пијанице и 3. епилептичара а и неколико стараца. Вредно је нагласити да сви они, са изузетком невропата, причају да су у слободи много мање спавали и сањали. Слична су признања чиниле и жене злочинци. Изгледа да принудна тишма казаматског живота

и његова монотонија, а исто тако и начин храњења, дејствују на ноћну делатност мозга код злочинаца. Три злочинца, женске, тврдили су да су тек кад су дошли у казамат почеле сањати.

Горе назначени бројеви расветљују врло важну чињеницу, наиме: они злочинци, који не сањају ништа кад спавају (у колико нису слободоумни) припадају врсти најгорих злочинаца. Међу њима, њих 24, који никад ништа не сањају кад спавају, јесу убице и готово сви су на смрт осуђени. Између седам жена осуђених за злочинство, налази се једна жена која је мужа отровала, једна двадесетогодишња жена, која је своје дете заклала. Ова врло често у сну говори. Затим се налазе две, које пре извршеног злочина никад ништа нису сањале при спавању. Од три жене, које тврде да нису никад у спавању ништа сањале, једна је од 30 година, пре је била крадљивица, друга је извршила неколико убистава а трећа је интелигентна, лепа и млада девојка, убилаци.

Није без интереса знати о чему злочинци сањају. — Шта бива и какве се слике нижу и развијају уобразиљи злочинаца и убилаци кад сањају?

Сами злочинци, кад их упитамо, обично одговарају: „Сањамо о слободи“. Али тиме они хоће да кажу то, да сањају сцене, догађаје, и доживљаје који се догађају ван казамата, у слободи, у њиној постојбини или породици.

Нема сумње да је вредно и ово знати: да ли убицама долазе у сну њихове жртве и сцене злочинастава, које су починили, и ако долазе, како и у којој мери.

Од убилаци, једва једна трећина, од оних који сањају при спавању, има снове у којима се појављују жртве њихове и сцене самог злочина, што су га извели. И ту се јавља гњев, јед, ужасавање, страх. Од 37 злочинаца, мушких, који су своје злочине без афекта извели, четворица су виђали своју жртву у сну, а само се једном од свију њих учинило, као да је учинио „неправду“ ономе над ким је злочин извео. Између тринаест жена злочинаца, са равнодушним сновима, само је једна мати која је своје дете удавила. И њој се никад у сну није њен син јавио.

Да Сантис из ових посматрања изводи закључак и налази ово: разбојници, злочинци, убице после извршеног убиства и у казамату спавају дубоко и мирно дуго врло дуго и њихово је спавање спокојно. Затим: злочинци уопште сањају ретко и мало. Врло је мален број који сањају много или не сањају ништа при спавању. Најстрашнији злочинци, апсолутно неморални људи и немају снова исто тако као и идиоти.

Одузимање слободе потпомаже да се снови живље јављају. Злочинци, који врше злочина дела сањају при спавању мање, него злочинци, који су у затвору.

Осећаји у сну код злочинаца су веома ограничени: њихови снови су готово увек просте, ограничене успомене на прошле дане у слободи или су просто понављање дневних доживљаја. Сликe злочина, што су га учинили понављају се у сну

врло ретко: од 93. само њих 22. сањали су свој злочин.

Може се дакле закључити да се велики део злочинаца и сновима разликује од нормалних људи. Снови злочинаца показују да су они без осећаја или са веома слабо развијеним осећајима; да су апатични. Злочинци спавају добро, и кад сањају о слободи.

М. П.

СЛУЖБЕНЕ ОБЈАВЕ

ПОТЕРЕ

Димитрије Дојчиновић, земљоделац из В. Поља, среза александарског, решењем средске власти од 20. пр. м-ца Бр. 7410, стављен је под кривичну истрагу и у притвор због убиства. Димитрије, који је у бегству, има 23 год., високог је раста, сувољав, црн, образа дугих, у одећу је сукненом. Треба га најживље потражити и пронађеног спровести начелству средском у Александар с позивом на Бр. 7410.

Лазар В. Радојковић, земљоделац из Мирова, ср. бољевачког, осумњичен је да је 27. пр. м-ца извршио убиство над Милојем Милановићем, председником општине мировске. Осумњичени Лазар, који је одмах по извршеном убиству побегао, има 23 год., средњег је раста, добро развијен, приомањаст, бркова малих црних, косе црне; од одеће има на себи чакшире од црног сукна, антерију сукнену црно жућу, а на ногама опанке са широким кајшима. Позивају се све полицијске и општинске власти да Лазара у својим домањима најживље потраже, и пронађеног спроведу начелнику среза бољевачког с позивом на Бр. 8652. УБр. 18923.

Добривоје Мендић, радник овад., ноћу из међу 24—25 маја тек. год. повредио је пожом Рудолфа Береца, машинисту фабрике платна и побегао. Он је стар око 20. година, раста је средњег, дежмекаст, у лицу плав; на себи носи радничко одећу. — Позивају се све полицијске и општинске власти да га потраже, и у случају проналаска спроведу Управи гр. Београда с позивом на Бр. 18988.

Бурица Петровић — Комненић, родом из Црне Горе, скитница, одговара код нач. ср. косаничког за кријумчарење дувана. Он је стар 33. год., средњег раста, пегав, нос дугачког, бркова жутих, дужих, сакат и рамље кад иде. Пошто је он отумарао незнано куда, то се позивају све полицијске и општинске власти да га потраже, на у случају проналаска спроведу начелнику ср. косаничког с позивом на Бр. 4688.

Крађа стоке. Милети Вељковићу из Бачевце, 28. маја тек. год. украден је са паше један коњ стар 6 година, длаке златасте, по мало чласт, преко целог чепа лисаст, у задњу ногу чарапаст, поткован у све четири ноге немачким ковом. — Позивају се све полицијске и општинске власти да донова и крађу потраже и на случај проналаска спроведу начелнику среза бољевачког с позивом на Бр. 8606—УБр. 18930.

ИЗ ПОЛИЦИЈСКОГ АЛБУМА

28. маја тек. године извршен је на Врачару један злочин, који се муњевитом брзином разнео по целом Београду, а којим је откривено

и спречено извршење једног већег и замашнијег злочина, који би тек запрепастио престоничко грађанство.

Тога дана око 5 час. по подне баба Стана Војиновић служавка г. Филипа Мирковића, пензионера, који станује над кафаном «Бели Орао» на Врачару, пошла је послом у подрум. У полу-

не ухвате, те је зграбио сикиру и ударио бабу по глави, у намери да је убије.

Други осумњичени момак после кратког одрицања такође је признао, да је он Живку носио јело и пиће, које му је слала она лично, и да је и он знао да је Живко имао да убије г. Илију.

тамном подруму примети једно лице, шћућурено иза дрва, и престрављена цикну: «Јух! ко је ово?» На тај њен узвик то непознато лице на мах је скочило, зграбило сикиру са дрвљаника и ударило је по глави.

Једна укућанка, која се у ово време затекла у дворишту према подруму и зачула прво бабин узвик, а за тим њено крклање, почела је запомагати, те је неколико лица из кафане «Бели Орао» и околине притрчало, када је и баба, освешћена и обливена крвљу помодила се уз подрумске басмаке, те је присутни прихвати и извелу у двориште.

Извештен о овоме један чиновник кварта вргачарског одмах је дошао на лице места, посео изласке од подрума, јер су присутни тврдили да нападач из њега није изашао, упутио тешко повређену у болницу, а по том сишао у подрум да зликовца тражи, кога је једва после дужег тражења нашао прикривена испод једног старог капачета, претрпаног неким сандуцима и другим стварима. Тај зликовац није био нико други већ Живко Станиславовић, бив. паракувар г. Илије Панговића, гостионичара код «Белог Орао». Поред њега нађено је и 7 празних флаша од вина и једна до пола понијена.

Живко је код кварта одмах изјавио, да је он у истом подруму био прикривен већ 10 дана и да је ту по позиву извесне личности био смештен да вреба zgodnu прилику за убиство г. Илије Панговића, гостионичара, да му је за извршење овога дела била обећана награда у 1000 лип., да је за овај план знао и један други момак г. Илијин, који му је и рођак, и преко кога му је иста личност редовно слала јело и пиће у подрум, да је онога момента, када је баба наишла у подрум, био изашао испод свога склоништа да попуши цигару, па немајући времена да се склони чукао је иза дрва, али када га је баба приметила и вриснула, он је се улапио да га не изда и

бођене, те са тога њихова имена и не износимо овде, надајући се да у будуће неће ни помишљати, а камо ли радити на овако грозном делу.

Живко је родом из Бадање у срезу Јадранском, окр. подринског, стар је 26 год.

Он вели да је до 1889. год. живео у селу, а тада ступио у војску, одакле је отпуштен

1901. год., од када је служи једнако по Београду на разним местима.

Од почетка ове године служио је код «Белог Орао» као паракувар, а пре месец дана изашао је, да би, вели, могао лакше и без мање сумње убити свога бившег господара.

Препоручује се свима полицијским и општинским властима, а приватна лица се моле, да јаве кварту врачарском Управе гр. Београда ако што знају о овом Живку, јер се са разлогом држи, да су овако тешком злочину претходиле друге кривце, које је Живко, вероватно, почио.

Т Р А Ж Е С Е

Владимира Огњановића, бив. питомца ратарске школе, тражи Министарство Народне Привреде. Ко би знао где се ово лице сада налази, моли се да о томе извести Министарство с позивом на ШБр. 3993.

Ана Фриман, стара 13 $\frac{1}{2}$ год., раста средњег, образа пуних, у опште плав, побегла је 22. пр. м-ца од својих родитеља у Београду. У случају проналаска треба је сровести Управи града Београда с позивом на Бр. 18264.

С К Р Е Ћ Е С Е П А Ж Њ А

Душан Пајић, коцкар, родом из Каћа у Аустро-Угарској, који је осуђиван због прављеног лажног новца, по решењу начелства окр. подринског од 7. маја тек. год. Бр. 7453, прогнат је на свагда у Аустро-Угарску, као поданик ове државе.

Душан је висок 1,80 м., има 28 год., развијености је обичне, косе браде и бркова црних, чела права, очију угаситих, леђа носу кривих; на левом какипрсту има белегу од посекотине у величини 1 см.; на десној страни

лица, за 1.5 см. испод и иза десног угла уста има брадавицу у величини зрна од сочива.

Пошто се Душан неколико пута до сада враћао из прогонства, то му износимо фотографију у листу и позивамо све полицијске и општинске власти, нарочито оне поред аустроугарске границе, да на његов повратак у Србију обрате најстрожу пажњу, а у случају извршеног повратка да га казне и понова прогнају. АрБр. 764.